T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASİ TARİH BİLİM DALI

ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALAN SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARIN MEVCUT DURUMA BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE ÜNSAL

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SİYASİ TARİH BİLİM DALI

ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALAN SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARIN MEVCUT DURUMA BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine ÜNSAL

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Gökalp KUTLU

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASİ TARİH BİLİM DALI

ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALAN SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARIN MEVCUT DURUMA BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: EMİNE ÜNSAL

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 25/09/2019-24

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Gökalp KUTLU

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Caner SANCAKTAR

KOCAELİ-2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……...……I
ÖZET…….... III
ABSTRACT……..... IV
TABLOLAR LİSTESİ……...V
ŞEKİLLER LİSTESİ ……VI
GRAFİK LİSTESİ……. VII
KISALTMALAR……..…VIII
GİRİŞ ……....1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE
1.1. GÖÇ KAVRAMI……...…….....3
1.1.1. Tanımlanması …….…...3
1.1.2. Tarihsel Süreç İçerisindeki Yeri …….…….3
1.1.3. Özellik ve Bileşenleri…….…….....…..4
1.1.4. Türleri …….……..….4
1.1.5. Etkileri …….……..….5
1.1.6. Türkiye'de Göç Dinamikleri ve Göçmenler ……..…..5
1.2. MÜLTECİ KAVRAMI ……6
1.2.1. Anlam Bakımından İncelenmesi…….…….7
1.2.2. Statüleri Bakımından İncelenmesi……...…….....8
1.2.3. Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Analiz Edilmesi Bakımından İncelenmesi ……..…....10
1.2.4. Geçici Koruma Statüsü …….…...10
1.2.5. Göçün Güvenlikleştirilmesi …….……..18
a. Yasadışından Düzensize "Güvensiz" Göç ……....19
b. Uluslararası Göçe Seçici Yaklaşım ……...22
1.3. ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE FEMİNİZM KAVRAMI ….....28
1.3.1 Göç Ve Güvenlik Kavramına Yönelik Feminist Eleştiriler……..…..32

İKİNCİ BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AB'NİN SAVUNMA VE GÜVENLİK POLİTİKALARINDA KADINLAR
2.1. GÜVENLİK POLİTİKALARI VE AB'NİN GÜVENLİK ANLAYI……..37
2.2 AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE YAŞAYAN GÖÇMEN KADINLARIN DURUMU 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ KADINLAR VE MEVCUT DURUMA BAKIŞ AÇILARI

3.1. GİRİŞ ……..…47
3.2. KONUSU …….……...47
3.3. AMACI …….……....47
3.4. ÖNEMİ…….49
3.5. YÖNTEMİ……..……..…49
3.6. ANA KÜTLESİ VE ÖRNEKLEM……....49
3.7. VERİLERİN TOPLANMASI…….…...49
3.8. VERİLERİN ANALİZİ…….....50

SONUÇ……...…….…..…62

KAYNAKÇA……..……..…….……..66

EKLER……..……...73

ÖZET

Siyasi iradenin zorlayıcı etkisinin yanında can güvenliğini sağlamak amacıyla savaş/çatışma bölgelerinden gerçekleştirilen göçler son yıllarda en çok tanık olduğumuz göç türüdür. Göçün niteliği, özelliği, bileşenleri ve türlerine bakarak çeşitli isimlendirmelerle anılan göç eden kişiler gittikleri ülkelerde/bölgelerde uyum sağlamak amacıyla çeşitli haklara sahip olabilmektedir. Ülkemize 2011 yılından sonra kitlesel olarak yapılan göç dalgası bu duruma karşı yapılan politikaları öncelikli kılmıştır. Bu çalışmada göç, mülteci ve feminizm kavramları ele alınarak Türkiye'de bulunan göçmenler hakkında bilgilere yer verilmiştir. Suriye Krizi sonrası günümüze kadar 4 milyondan fazla göçmeni ağırlayan ülkemizde nüfusun 2 milyona yakınını kadınlar oluşturmaktadır. Cinsiyet farklılığı nedeniyle dezavantajlı konumda bulunan kadınların göç etmelerindeki faktörleri, şu an yaşadıkları ortamı algılayışları ve gelecekle ilgili beklentilerini yorumlayabilmeyi amaçlayarak oluşturulan anket çalışması 215 kadın ile gerçekleştirilmiş sonucunda feminizm düşüncesinin belirli bir oranda etkili olduğu sonucuna varılmasını ve ekonomik göçten bahsetmeyi mümkün kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Suriye Krizi, Çalışan Kadınlar

ABSTRACT

In addition to the compelling effect of political will, migration from war / conflict zones in order to ensure life safety is the most common type of migration we have witnessed in recent years. By looking at the nature, characteristics, components and types of migration, migrants, referred to by various nomenclatures, may have various rights to adapt to the countries / regions of destination. The mass wave of immigration made to our country after 2011 made the policies against this situation a priority. In this study, migration, refugees and by considering the concept of feminism have been given information about immigrants in Turkey. In our country, which hosted more than 4 million immigrants since the Syrian crisis, nearly 2 million of the population is women. The survey, which was conducted with the aim of interpreting the factors affecting the migration of women in disadvantaged position due to gender differences, their perceptions of the environment they live in and their expectations about the future, made it possible to conclude that the idea of feminism was effective at a certain rate and to mention about economic migration.

Keywords: Forced Emigration, Syria Crises, Bussiness Women

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türk Hükümeti'nin Mültecileri Sınıflandırması……..……...17

Tablo 2: Uluslararası Güvenlik Bağlamında Çatışma ve Çelişkilerden Kaçınma Yolları…50

Tablo 3: Liberal ve Realist Güvenlik Sistemleri……...….51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Güvenlik Katmanları …….……..…48

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye'de Uluslararası Koruma Başvuruları ……..……25

KISALTMALAR

AB	Avrupa Biriği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AK PARTİ	Adalet ve Kalkınma Partisi
AVM	Alışveriş Merkezi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı
İMES OSB	Kocaeli-Gebze VI. İMES Makina İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
M.Ö.	Milattan Önce
ODGP	Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
YY	Yüzyıl

Giriş

Dünyada yaklaşık 45 milyon mülteci ve sığınmacı nüfusunun bulunduğu düşünülmektedir(Boyraz, 2015: s.36). Son yıllarda yaşanan en önemli göç hareketi sınır komşumuz olan Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelmiştir. Ülke nüfusunun 2/3'ü yerinden edilen komşu ülke Suriye Arap Cumhuriyeti, 2010 yılındaki Arap Baharı ile başlayan hareketlenme sonucunda iç savaşa girmiş ve günümüze kadar devam eden çatışmalara sahne olmuştur. 7.6 milyon insanın yerinden ettiği iç savaş şüphesiz ki en çok kadın ve çocuklara zarar vermiştir(Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: s.6). Birleşmiş Milletlerin (BM) büyük bir insani ve yerinden edilme krizi olarak nitelendirdiği Suriye Krizi ülkemizde sağlık, sosyal, ekonomik ve güvenlik sorunlarının oluşmasına neden olmuştur(Çomak, Sancaktar ve Yıldırım, 2016: s.121). Geçici Koruma Statüsünden faydalanan kayıtlı kadın sayısı 5.09.2019 tarihi itibariyle 1.675.807'dir ve bunların 814.638'i 0-18 yaş grubu aralığındadır(T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi:10.09.2019). Ülkemizde bulunan Suriyeli göçmen kadınların yaş aralıklarını göz önünde bulundurursak, suistimale çok açık olduklarını söylemek yerinde olacaktır. Yasal yaş sınırının altında gerçekleştirilen evlilikler, çok eşliliğin ve kadın ticaretinin artışı yeterli önlem alınamadığının da göstergesidir. Farklı bir ülkede, farklı dil, kültür ve sosyal yaşam içerisinde yaşamak zorunda kalan kadınların çalışma hayatında yer almaları nelerin göstergesi olabilir? Tarih boyunca çeşitli evrelerden geçen feminist kuram kadınların eğitim düzeyleri ile yapılan iş arasında bağıntı olduğunu ortaya koymaktadır(Ulutaş, 2018: s.194). Aynı durum Suriye örneğinde incelenebilir mi? Eşit haklar, eşit koşullar ilkesi gereğince feminizmin doğuş sebebi olan kadının insan olarak bile kabul edilmediği zamanlardaki eşitliksizlik ile Suriyeli göçmen kadınların göç etme nedenleri ve ülkemize yerleşmek isteme nedenleri arasında bağ kurulabilir mi?

Son yıllarda şiddetlenen çatışmalara sahne olan ve günümüzde de devam eden çatışmalar sebebiyle ülkemize Suriye'den bugüne kadar 3.658.250 milyondan fazla insanın geldiği bilinmektedir(T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi:10.09.2019). Günden güne artan Suriyeli göçmen nüfusunun sorumluluklarını üstlenen Türkiye bu konuda çeşitli fonlarla desteklenmiştir. Bu çalışmanın amacı ekonomik etkilerin yaşam koşulları üzerindeki doğrusal etkisini kabul edersek çalışma hayatının içerisinde bulunan kadınların karşı karşıya kaldığı şartlara nasıl uyum sağladıklarını ortaya koymak ve etraflarında olan bitenleri nasıl yorumladıkları hakkında fikir sahibi olmaktır. Bu bağlamda

çalışma Kocaeli ilinde yer alan Türkiye'nin 2 Makina İhtisas OSB'sinden biri olan İMES Organize Sanayi Bölgesi içerisinde faaliyet gösteren firmalarda çalışan Suriyeli kadınlar üzerinde durmakta, bu kadınların Avrupa Birliği'ni, Türkiye'deki yaşam koşullarını ve mevcut duruma bakış açılarını anket çalışması ile incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ KAVRAMI

Göç kavramı tarih boyunca pek çok kez incelenmiş, çok çeşitli kırılımlarla farklı boyutları ortaya konmuştur. Göç olgusunu mercek altına alırsak, coğrafi mekân değiştirme hususunda; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal boyutları itibariyle toplum yapısına etki eden ve değişmesine neden olan toplumsal hareketler şeklinde ifade edildiğini görebiliriz (Özer, 2004: s. 11). Buradan da anlaşılacağı gibi göçün boyutları toplum yapısında çok çeşitli değişimlere sebep olabilmekte ve toplumları derinden etkileyebilmektedir.

1.1.1. Tanımlanması

Göç olgusu Türk Dil Kurumu tarafından, birey ya da toplumların, bir ülkeden diğerine, ekonomik, toplumsal veya siyasi nedenlerle, bir yerleşim biriminden diğerine geçtikleri, muhaceret, taşınma ve hicret işi şeklinde ifade edilmektedir (http://www.tdk.org, 15.01.2019).

Bazı uzmanlara göre, göç olgusu iki temel üzerinden tanımlanmaktadır. Bunlardan biri kişi ya da toplumların yer değiştirmesi ve diğeri ise; ülke içerisinde olmasının yanı sıra ülke dışına da yapılması şeklindedir (Gönüllü, 1996: s. 94).

Farklı bir tanımlamaya göre, göç olgusu; coğrafi mekân değiştirme durumu, uzun ya da kısa vadeli planlar eşliğinde uygulanan, kısa süreli ya da uzun süreli olarak, eğitim, iş ya da kişisel sebeplerle gerçekleştirilen geçici ya da kalıcı hareketlerdir (Sağlam, 2006: s. 34). Tanımlamaların genelinden anlaşıldığı üzere göç olgusunu herhangi bir sebepten dolayı ülke sınırları içerisinde ya da ülke dışına bireysel, grup ya da kitlesel şekilde, geçici veya kalıcı olarak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketi şeklinde özetleyebiliriz.

1.1.2. Tarihsel Süreç İçerisindeki Yeri

Göç olgusunun tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Öncelikle temelde yer değiştirme hareketi şeklinde ortaya çıkmıştır. Ulus devletlerin yer değiştirmesi ve uluslararası göçün söz konusu olmasıyla birlikte, hareketin formu ve özellikleri de değişime uğramıştır (Sallan Gül, 2002: s. 80).Göç zamanla sadece yer değiştirme olmaktan çıkmış ve gerek bireylerin gerekse toplumların ekonomik, siyasi, kültürel ve kişisel göstergelerinde de değişimlere neden

olmuştur. İçinde çeşitli neden ve sonuçlar barındıran bu hareket, zamanla daha kompleks bir yapıya sahip olmuştur (Göktürk, 1999: s. 111).Bireyler, bazı durumlarda kendi şahsi çıkarlarını, ekonomik faaliyetlerini ve özel hayatlarını düşünerek, bazı durumlarda ise aileleriyle alakalı özel durumları göz önünde bulundurarak göçe yönelmişlerdir (Audas ve Mcdonald, 2004: s. 17).

1.1.3. Özellik ve Bileşenleri

Göç olgusuna ait özellik ve bileşenler incelenmek istendiğinde bazı parametreler öne çıkmaktadır. Göç, bünyesinde yer değiştirme olgusunu barındırmakta, kır, kent ve ülke gibi yerleşim birimleri arasında gerçekleşmektedir. Göç alan ve göç veren yerleşim yerleri bu durumdan olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenmektedir. Göç edenlerin uyum sağlama süreci sıkıntılı olabilmekte ve farklı problemler de ortaya çıkarabilmektedir. Kendine özgü yaşam biçimini benimsemiş yerlerde yaşanan göçler daha büyük sorunlar doğurmaktadır ve göç bazen kültürel farklılaşma konusunda en önemli sorunlardan bir tanesi olabilmektedir. (Yalçın, 2004: s. 4).

Göçün özellikleri analiz edilmek istendiğinde; ekonomik, siyasal, sosyal ve bireysel etmenler karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra kısa, orta ve uzun vadeli olarak yapılan, ekonomik, coğrafi ve kültürel manada yer değiştirme hareketi olarak da gündeme gelmektedir (Yılmaz, 2014: s. 13).

1.1.4. Türleri

Göç olgusu genel manada iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlara ek olarak, iç ve dış göç de kendi içerisinde çeşitli sınıflandırmalara tabi olmaktadır.

İç göç olgusu, birey ya da toplulukların ülke sınırları içerisinde gerçekleştirdikleri göç faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. İç göç genel olarak; kırsal kesimden kentlere, kırsal kesimden kırsal kesimlere, şehirlerden şehirlere ve kırsal kesimden şehirlere doğru yapılabilmektedir. Aynı zamanda ülkelerin büyüklüğü, ülkelerin ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve yerleşme tarihlerine bağlı olmak üzere değişim göstermektedir (Pazarcıoğlu, 2005: s. 121).

Dış göçler ise, bir ülkeden bir diğer ülkeye yapılan göç faaliyetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu göç türünde rızaya dayalı bir durum olabileceği gibi, zorunluluk da söz

konusu olabilmektedir. Ülkeler arasında dış göçün artma nedenleri arasında ise, iletişim ve ulaşım imkanlarının artması ön plana çıkmaktadır. Yaşam şartlarını iyileştirmek adına yapılan göçler gönüllü dış göçlere örnektir. Bunun yanında; terör, kıtlık, doğal afet ve savaş gibi nedenlerle yapılan göçler ise zorunlu dış göçlere örnek teşkil etmektedir (Şahin, 2010: s. 57). Günümüzde bunun en önemli örneği ilerleyen sayfalarda detaylı olarak ele alacağımız, Suriye krizi nedeniyle ülkemize kitlesel şekilde gelen Suriye vatandaşlarıdır.

1.1.5. Etkileri

Göçün etkilerini de iç göç ve dış göç ayrımını gözetmek suretiyle incelemek mümkündür. Örneğin iç göçün etkileri mercek altına alındığında; kentlerin düzensiz büyümesi, çözümü güç olan kentsel sorunların oluşması, kimlik arayışlarının oluşması (kültürel, dini, etnik, siyasal), suç oranlarında artış oluşması, işsizlik, konut sorunları, uyum sorunları, gecekondulaşma, stres, gürültü, çevre kirliliği ve altyapı sorunları karşımıza çıkmaktadır (Akkayan, 1979: s. 20; Güçlü, 2002: s. 32). Dış göçte durum farklılık göstermektedir. Yukarıda sayılan sebeplere ek olarak dil, din ve kültür gibi yaşamın en temel özellikleri farklılık gösterdiğinden toplumsal uyumun sağlanması çok daha zor olabilmektedir.

Bir diğer etki unsuru da göçlerin toplumsal değişimlere yön vermesidir. Belirli bir zamanda ve belirli bir coğrafi bölgede gerçekleşen değişim; insan, zaman ve mekan olgularına dayanmaktadır (Doğan, 2002: s. 224). Göç unsurunun toplumsal dönüşümü hızlandırırken toplumsal ayrışmayı da tetiklediği bilinmektedir. Ülkemizi örnek alacak olursak; Toplumda göçmenlere sıcak bakan ve onları anlayarak ihtiyaçlarına yardımcı olan kesimin varlığının yanı sıra bir de farklı nedenler göstererek nefret dolu söylemler dile getiren bir kesim bulunmaktadır.

1.1.6. Türkiye'de Göç Dinamikleri ve Göçmenler

Türkiye'ye ait göstergeler mercek altına alındığı takdirde bazı önemli gelişmeler ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de 1927 – 1950 yılları arasında, toplam nüfus içinde, kırsal nüfusun payı sabit kalmıştır. 1927'de nüfusumuzun %75,8'i kırsal karakterli yörelerde yaşamaktadır. Aynı oranın 1950 yılında %75 olduğu görülmektedir. 1950'lerden itibaren, kırdan kente göç yoğunlaşmış, toplam nüfus içindeki kırsal nüfusun %75 olan bu payı: 1960'da % 68.1'e, 1970'de % 61.5'e, 1980'de % 56.1'e ve 1997'de % 34.9'a düşmüştür. 1950'lerde nüfusun

dörtte üçü kırsal karakterli yörelerde yaşarken, yaklaşık 50 yıl içinde bu oran üçte bire gerilemiştir (Dinler, 2008).

Türkiye'de göçün temel nedenleri sıralandığında; genel nüfus içinde genç yaş grubunun kalabalık oluşu, tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik ve yanlış tarım politikaları, eğitim durumunda ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme yani kişilerin eğitim seviyesi ve göç etme olasılığı arasında olumlu bir korelasyon ilk sıralarda sayılabilmektedir. Eğitim yoluyla meslek edinme, refahın artışı, ekilecek arazinin darlığı, miras yoluyla toprağın parçalanması, tarımda makineleşme, kan davaları, can ve mal güvenliğinin zedelenmesi, geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi kırsal kesimin en önemli değişim nedeni sayılabilmektedir. Ulaştırma ve haberleşme ağının genişlemesi ile kitle haberleşme araçlarının etkinliğinin artması, kır bölgelerinde değer hükümlerinde meydana gelen değişmeler, mevsimlik göçler, doğal afetler dolayısıyla mecburi yapılan göçler yani deprem, su baskını, çocuklar için daha iyi bir öğrenim arzusu, siyasi sebepler, terör ve mezhepsel çekişmeler diğer sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk ve Alltuntepe, 2008).

Türkiye'den farklı ülkelere göç yani dış göç mercek altına alındığında ise, tarihsel süreç içerisinde bazı göstergeler öne çıkmaktadır. 1973 yılındaki Petrol Krizi, Batı Avrupa ülkelerinin işgücü talebini azaltmalarına neden olurken işgücü göçü de Suudi Arabistan, Libya ve Irak gibi petrol zengini Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine yönelmiştir. 1990 yılındaki Körfez krizine kadar yoğun bir göçün yaşandığı bu dönemde yaklaşık 700 bin kişinin çalışmak üzere bu ülkelere göç ettiği görülmektedir. 1961-1975 yılları arasında yaşanan göçlerin %80'inin ise Almanya'ya gerçekleştiği bilinmektedir. 1975-1984 yıllarında gerçekleşen göçlerin % 84'ünün Arap ülkelerine olduğu görülmektedir. Göçün yerinin yanı sıra niteliği de önem taşımaktadır. 1960'larda başlayan yurt dışı göçlerinin daha çok kol gücüne dayanan işler adına gerçekleştiği ve zaman içerisinde gittikleri ülkelere ailelerini de aldıran işçilerin o ülkelerin toplumsal yaşamına uyum sağlamaya çalıştıkları görülmektedir (İŞKUR, 2011: s. 6).

1.2. MÜLTECİ KAVRAMI

Bazı uzmanlara göre mülteciler, özel insan kategorisinde yer almaktadır. (Benhabib, 2006: s. 64). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine bakıldığında dünya genelindeki en yoğun mülteci hareketlerinin 2014 yılında görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Her gün ortalama olarak 42.500 kişinin vatanını terk ettiği tespit

edilmiştir. Savaştan kaçan kişilerin sayısı ise 4 kat artmış durumdadır (Ay, 2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK) mülteci hareketlerinin engellenmesi ve sorunların çözülmesinde, insan haklarının güvence altında olmasını "gerekli bir koşul" olarak şart koşmaktadır (BMİHYK, s.4). Ülkemizdeki durum ise; son yıllarda hızlı bir şekilde artan mülteci nüfusu yeni düzenlemelerin gerekliliğini ortaya çıkarmış buna bağlı olarak 6458 Sayılı Yabancılar ve uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile Mültecilerin Korunması hususunda hukuksal ve idari değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliğin temel sebebinin Mülteci ve sığınmacı kavramlarının Türk mevzuatında ayrı ayrı düzenlenmiş olması, son yıllarda artan mülteci nüfusu ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1967 Protokolünde yer alan belirsizlikler olduğunu söylemek doğru olacaktır.

1.2.1. Anlam Bakımından İncelenmesi

Mültecilik, uluslararası hukuk bağlamında kendi ülkesinin dışında bulunan ve ırkı, dini, dili, inanışları veya diğerlerinden farklı olan özellikleri nedeniyle ülkesine döndüğünde eziyet göreceğini kabul eden ve bu nedenlerden ötürü ülkesine dönmeyen veya dönemeyen insanları ifade etmektedir (Vardar, 2018).

Türk Hükümeti'nin mültecileri 3 sınıfta incelediği ve kabul ettiği görülmektedir. Tablo 2.1 incelendiğinde 1. Sınıfın Sözleşme Mültecileri, 2. Sınıfın uluslararası mülteciler ve 3. sınıfın ulusal mülteciler olarak adlandırıldığını görmekteyiz.

Tablo 1: Türk Hükümeti'nin Mültecileri Sınıflandırması

<table>
<tr><th><u>Sözleşme Mültecileri</u></th><th><u>Uluslararası Mülteciler</u></th><th><u>Ulusal Mülteciler</u></th></tr>
<tr><td>Coğrafi sınırlama söz konusudur.</td><td rowspan="2">Sığınmacı statüsünde kabul edilen, bir süre misafir edilen ve sonrasında başka bir ülkeye geçiş yapan mültecilerdir.</td><td>Türk olan veyahut Türk kültürüne yakın olan mültecilerdir.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımı geçerli olmaktadır.</td><td>Türk Hukuku'nda onlara özel bir statü verilmektedir.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Sınırlı sayıdadırlar ve Türkiye genellikle ilk sığındıkları yer olmaktadır.</td><td rowspan="2">Türkiye'de mülteci kategorisine alınmazlar.</td><td rowspan="2">Genel olarak göçmenlere tanınan haklardan yararlanmaktadırlar.</td></tr>
</table>

Kaynak: Uluşan, A., (1933). Mültecilerin hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteciler, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 53'ten uyarlanmıştır.

1.2.2. Statüleri Bakımından İncelenmesi

I. Dünya Savaşından sonra gerçekleşen kitlesel göç hareketleri devletlere bu kavramın önemini göstermiş, uluslararası bu hareketliliğe yönelik olarak 1921 yılında "Mülteciler Yüksek Komiserliği" kurulmuştur.

Mülteci statüsü kazanmak adına bazı özellikleri barındırmak gerekli olmaktadır. Bunlar arasında; ülke dışında olunması, zulme uğramaktan korkma durumu, din, dil, ırk, renk veya inanıştan kaynaklı zulme uğrama korkusu hissetme, zulüm korkusunun gerçekliği ve bu korkulardan dolayı ülkesine dönememe veya dönmeyi kabul etmemeyi içermektedir (Bulut, Akın ve Karakaya, 2016: s. 3019).

"ırkı, dini, uyruğu, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut uyruğu yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu zulüm korkusu nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir."

Mülteci, 1951 Sözleşmesi'nin 1A maddesinin Mültecilerin Statüsü kapsamında (BMMYK, 2018: s. 4)

Mültecilerin yaşamaya başladıkları ülkelerde karşılarına birçok sorun ve sıkıntı çıkabilmektedir. Genel olarak farklılıklarından dolayı dışlanabilmektedir. Ayrıca sosyal dışlanmaya da maruz kalabilmektedirler. Sosyal dışlanma, kapitalizmin ulaştığı yeni bir aşama olarak tanımlanabilmektedir. Küresel manada ortaya çıkan değişimler neticesinde; üretim sürecindeki değişim ve dönüşümlerin, artan rekabet koşullarının, yeniden yapılandırma süreçlerinin toplum ve siyasal kurumlar temelinde gündeme gelmesinin, yeni liberal politikaların ve eşitsizliklerin ele alınması manasında ortaya çıkmaktadır (Sapancalı, 2008: s. 4).

Örneğin kişiler temel gereksinimlerini karşılamak adına yeterli gelirden yoksun olduğu takdirde ekonomik olarak dışlanmış olmaktadır. İşsizlik ise gelirden yoksunluğun en belirgin sonucu olmaktadır. Ekonomik dışlanmanın başlıca öznesi, uzun süreli işsizler olmaktadır. İş sahibi olmak, bireylere sosyal bir statü, kimlik, amaç, yeteneklerini geliştirme imkânı ve kendine saygı ile birlikte bir kimlik vermektedir (Savcı, 2002: s. 48).

2012 yılı Avrupa Komisyonu Raporu'nda Mülteciler

- Sığınmacılar ve mülteciler konusunda merkezi yönetimler ve yerel yönetim uygulamalarını geliştirmişlerdir.
- Gözaltı koşulları iyileştirilmiştir.
- Geri Gönderme Merkezlerinin koşulları iyileştirilmiştir
- Kamplardaki genel yaşam koşullarının iyi olduğu tespit edilmiştir.
- Halen çocukların da reşitlerle birlikte gözaltına alınması ve çocuk koruma hizmetlerinden mahrum kalmaları devam etmektedir.
- İltica prosedürlerine ve BMMYK'ya erişimin engellendiği durumlar tespit edilmiştir.

- Genel sağlıktan yararlanamayanların aylık katkı payı ödemeleri beklenmektedir.
- Bu manada yasal bir çerçeve halen oluşturulamamıştır.
- Mayıs 2012'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı TBMM'ye sunulmuştur.
- Suriyeli göçmenlere yönelik insani yardımın Türkiye tarafından sağlandığı tespit edilmiştir.

Kaynak: Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, Avrupa Komisyonu, https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2012_ilerleme_raporu.pdf, 26.11.2018'den uyarlanmıştır.

1.2.3. Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Analiz Edilmesi Bakımından İncelenmesi

Ulus-Devlet kavramı ile ortaya çıkan mülteci kavramı, kendi vatandaşlığının dışında bir ülkede bulunan ve din, dil ırk ve benzeri farklılıklarından dolayı ülkesine döndüğünde zulme uğrama riski bulunan ve bu nedenle ülkesine dönemeyen kişiye denilmektedir. Sığınmacı ise, uluslararası koruma talep eden ancak halen statüleri resmi manada tanınmamış olan kişileri ifade etmektedir (Türk Kızılayı, 2018).Mülteciler hakkındaki uluslararası ilk düzenleme Milletler Cemiyeti zamanında oluşturulmuştur.

Kişilerin zorunlu göç sebebiyle kendi ülkeleri içerisinde başka yerlere sürülmesi ayrı bir konu iken, bu kişilerin uluslararası sınırlar dışına çıkarılması durumunda ise mülteci olmaları söz konusu olmaktadır (Gender, 1999: s. 8).Mültecilik ve sığınma durumu uluslararası bir sorun olarak kabul edilmektedir. Mülteci sorunu, uluslararası protokoller ve mevzuatlar üzerinden çözüme kavuşturulmaktadır (Yükseker, 2006).

İltica eden kişilere bakıldığında, bireysel olarak ayrımcı durumlarla karşı karşıya kalan, savaş, iç savaş ve benzeri durumlarda kendisini bulan kişiler karşımıza çıkmaktadır. Bu durum toplu bir biçimde yaşandığı takdirde ise toplu iltica ile birlikte mültecilik söz konusu olmaktadır (Öztürk, 1991: s. 150-151).

1.2.4. Geçici Koruma Statüsü

İltica hukukuna göre yeni bir kavram olarak tanımlanabilecek "geçici koruma" (temporaryprotection) kavramı öngörülemeyen ve ivedi nitelikteki bir durum sebebiyle baş gösteren acil akınlar sonucunda göç etmek zorunda kalan kişilerin korunmasını sağlamak üzere geliştirilmiş bir statüyü ifade etmektedir. Başka bir deyişle, ülkesinden ayrılmaya

zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak gelen yabancılara sağlanan bir koruma türü olarak ifade edilebilir.

Geçici korumanın amacı bu kişilerin acilen güvenli bir ortama yerleştirilmelerini sağlamak ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel insan haklarını güvence altına almaktır. Geçici koruma statüsünün belli hallerde sağlanan tamamlayıcı korumadan farklı olduğunun bu noktada ifade edilmesi gerekmektedir (UNHCR, 2001: s. 6).

Tamamlayıcı koruma, bireysel koruma ihtiyaçları kabul edildikten ve bu ihtiyaçların nitelikleri belirlendikten sonra verilen hukuksal bir statüdür. Tamamlayıcı koruma önlemleri bireylerin uluslararası korumaya ihtiyaç duyup duymadıklarının kişi bazında ve özel olarak değerlendirilmesi sonucu sağlanan bir koruma türüdür. Öte yandan geçici koruma ise, menşe ülkedeki koşullar nedeniyle meydana gelen uluslararası koruma ihtiyacının bireysel olarak değil, grup bazında incelenmesini esas almaktadır. Zira durum gereği kişi bazında inceleme yapmak zaten mümkün değildir. Bu anlamda bu iki kavramın farklılaştığının dikkate alınması gerekmektedir. İlk örnekleri 1970'lerin ortasında Asya'da uygulanan bu yöntem ile, iç savaş ve benzeri büyük çaplı şiddet sonucu yerinden edilen kişilere kalıcı çözümler bulunana dek koruma sağlanması hedeflenmiştir. Geçici koruma kavramı özellikle 1990'lı yıllarda patlak veren Kosova krizinin ardından Avrupa'nın gündemine gelmiştir(Kerber,1999: s. 35-50, s. 38).

1991'de eski Yugoslavya'da ortaya çıkan iç savaş sonrasında Hırvatistan ve Slovenya'nın da bağımsızlıklarını ilan etmesinin akabinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da o zaman kadarki en büyük mülteci krizi baş göstermiştir. Hemen ardından 1992 yılında Bosna Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesiyle Doğu Bosna'daki Boşnak ve Hırvat nüfusun yüzde 95'i yaşadığı yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. 1992 yılı haziran ayı sonu verilerine göre bir milyon insan evlerinden kaçmıştır(Özcan, 2005: s.102).

Avrupa'da yaşanan Kosova kriziyle eş zamanlı olarak I. Körfez Savaşı nedeniyle Türkiye'ye Kuzey Irak'tan gelen sığınmacı akını da kitlesel sığınma kapsamında değerlendirilmiş ve geçici koruma konusunu gündeme getirmiştir. Nispeten yeni bir uygulama olan geçici korumanın kuralları, şartları ve sınırları evrensel kurallarla belirlenmediği için, kitlesel akına maruz kalan ülkeler kendi şartlarında ve kendi yorumlarıyla bu statüyü belirlemekte ve bu statünün sığınmacılara sağladığı haklar yahut ilgili ülkeye fiilen de olsa

yüklediği sorumluluklar, iç ve dış etmenlere bağlı olarak yerine getirilmektedir(Fitzpatrick, 2000: s.281).

Bu beklenmedik mülteci akınları, AB ülkeleri içerisinde iltica stratejisinin gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bugüne kadarki dönemde genellikle bireysel başvuru ile gelen ve kendilerine mülteci statüsü tanınmış olan kişilerin, sığındıkları ülkede herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın kalabilecekleri kabul edilmekte iken, 1991 ve sonraki dönemde görülen ve kitlesel nitelik arz eden bu sığınmacı akını karşısında Avrupa ülkeleri yeni bir strateji oluşturmuşlardır. Bu anlayışla Avrupa ülkeleri eski Yugoslavya'dan kaçan insanlara geçici bir koruma sağlanması ve menşe ülkelerindeki savaş sona erdikten sonra da ülkelerine geri gönderilmeleri şeklinde bir sığınma anlayışı belirlemiştir. Bu aşamada bazı devletler savaşa yakın yerlerde "güvenli bölgeler" kurma şeklinde farklı bir yöntem izlemeyi tercih etmiş ve "menşe ülkenin herhangi bir yerinde" koruma ve yardım sağlanması ve "yerinden edilmiş kişilerin evlerine en yakın güvenli yerlerde kalmalarına yardım edilmesi" şeklinde çözümler üretmeye çalışmışlardır(Özcan, a.g.e., s: 103.). Ancak 1995 yılında Bosnalı Sırpların Srebrenitsa ve Zepa'daki sözde güvenli bölgelerde yaptıkları katliamlar, bu bölgelerde istenilen güvenliğin sağlanamadığını göstermiştir(BMMYK, s: 167-168). Bu dönemde AB üyesi devletler tarafından tedbir niteliğindeki bir başka uygulama da savaşın başlamasıyla birlikte mülteci kaynağı olarak gördükleri ülkelere yönelik vize uygulaması başlatmalarıdır. 1992 yılının ortalarından itibaren tüm AB ülkeleri Bosna Hersek vatandaşlarına vize uygulamaya başlamış, ancak yaşanan iç savaşın getirdiği yıkım karşısında vize uygulaması mülteci akınını durdurmaya yetmemiş, savaştan kaçan insanlar sığınma başvurusu yapmaya devam etmişlerdir(Özcan, a.g.e., s: 103.).

Başlangıçta bazı Avrupa devletleri tarafından çatışmalardan kaçan insanları korumak için uygulanan bu yöntem, yaygın çatışma ve insan hakları ihlalleri yaşanan bölgelerden kaçan tüm insanlara bireysel statü belirlemesi olmaksızın– koruma verilmesini öngörmektedir. Geçici korumaya ilişkin net düzenlemeler, esasen uluslararası metinlerden çok Avrupa Birliği uygulamasına dayanmaktadır. Geçici koruma statüsü ile silahlı çatışma, yaygın şiddet ya da sistematik veya yaygın insan hakları ihlalleri nedeniyle kitlesel olarak ülkelerinden kaçan kişilere, geçici koruma kapsamında istisnai nitelikte olağanüstü hâl koşullarında ve sınırlı bir süre için çözüm bulunmuş olmaktadır(Goodwin-Gill&McAdam, 2007, s. 340).

13.10.2014 yılında yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği 'ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususlar'ı düzenlemektir(Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, Erişim Tarihi: 12.07.2019). Yönetmelik kapsamında Türkiye'deki Suriyeliler "geçici koruma" statüsünde bulunmaktadır. 6458 sayılı kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre; Suriye'den Türkiye'ye gelen yaklaşık 2 milyon kayıtlı kişinin statüsü "Geçici Koruma"dır ve bu bireyler bireysel prosedür olan şartlı mülteci statüsü için başvuru yapamazlar. Bakanlar Kurulunca aksi kararlaştırılmadıkça geçici koruma ilanının geçerliliğinden önce, geçici koruma ilanına esas teşkil eden olayların olduğu ülkeden veya bölgeden Türkiye'ye gelmiş olanları kapsamayacaktır. Yönetmeliğe göre Türkiye dışından hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler bulunanlar, suç veya fiilerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler, ülkesinden silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar, terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler kapsama alınmayanlardan bazılarını oluşturmaktadır(Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, Erişim Tarihi: 20.07.2019). Yine yönetmeliğe göre düzenlenen kayıt işlemlerinden sonra verilecek olan Geçici Koruma Kimlik Belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlayacak ancak bu belge, kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmayacaktır. Uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımayacak, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmayacak ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamayacaktır(Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, Erişim Tarihi: 21.07.2019).

Yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülecek. 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilecek. İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Milll Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülecektir. Ayrıca Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan özel ihtiyaç sahibi olanlara sağlanacak başta sağlık hizmetleri,

psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her tür yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanacaktır. Çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ilgili mevzuat hükümleri uygulanacaktır. Şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında derhal önleyici ve koruyucu tedbirler alınarak yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler derhal alınacaktır(Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, Erişim Tarihi: 23.07.2019).

Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabilecektir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümler saklı olacak. Geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamayacaktır. Geçici koruma sona erdiğinde, bu kapsamda verilen çalışma izni sona erecektir(Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, Erişim Tarihi: 28.07.2019).

Türkiye bulunduğu konum itibari ile Ortadoğu ve Afrika coğrafyasında lider görevi görmeye çalışan bir ülkedir. Yukarıda anlatıldığı gibi savaş mağduru olan mültecileri geçici koruma statüsü ile korunma altına almaktadır. Mevcut yönetimin bir politika olarak Suriyeli göçmenlerin ülkelerinde düzelmeyen istikrar durumundan dolayı birçoğu "geçici koruma statüsünden tamamlayıcı koruma statüsüne" alınmıştır. Türk hukukunda mülteci olarak nitelendirilmesi gereken Suriyeli bireyler, Türk Hükümetinin Suriye'de uzun süreli yaşanan iç savaş ve istikrarsızlıktan dolayı, tamamlayıcı koruma ile vatandaşlık verilerek, mülteci sınıfından çıkartılmıştır(T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre 2011 yılından itibaren yoğun şekilde göç hareketi gerçekleştirilmiş, her yıl binlerce Suriye vatandaşı ülkemize giriş yapmıştır. 2012 yılında Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünde bulunanların sayısı 14.237 iken 2019 yılında bu sayı 3.613.389'a yükselmiştir. 2013 yılında 224.655 olan sayı 2015 yılında 2.503.549'a ulaşarak artışların en yoğun olduğu yıllar olmuştur.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi: 01.09.2019

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Geçici Barınma Merkezlerinde kalan Suriye vatandaşlarının sayısı Merkezlerin dışında kalan sayıya oranla oldukça düşüktür. Genel olarak büyükşehirlere geçiş yapılarak bu şehirlerde yaşamak tercih edilmektedir.

Suriyeli nüfusu sanayisi gelişmiş şehirde yoğunlaşmaktadır. İstanbul, Şanlıurfa ve Hatay ilk 3 şehri oluştururken Gaziantep, Adana ve Mersin'in de yoğun şekilde tercih edildiği görülmektedir.

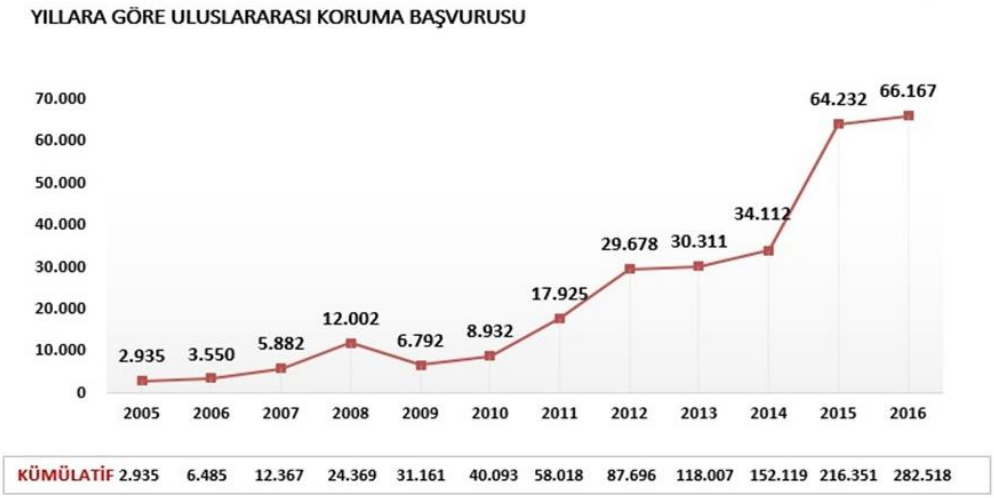
Türkiye, 1961 tarihinde Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni, 1967 yılında ise Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol'ü onaylamıştır.

Ancak Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeye devam etmiştir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Avrupa dışından gelenlerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mülteci statüsünde geçici olarak Türkiye'de kalmasına izin verilmektedir.(T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, Erişim Tarihi: 20.02.2019)

Uluslararası koruma arayan yabancılar Türkiye'ye adım attığında mülteci veya şartlı mülteci statülerini almak için başvuru yapmakta bu kişilere statüsü verilene kadar "uluslararası koruma başvuru sahibi" denmektedir. Türkiye hukuk sisteminde sığınmacı kavramı yoktur.

Türkiye'de bu kavramlar 2014 tarihli, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş durumdadır.

Türkiye'ye sığınma olarak gelindiğinde, sığınmanın bireysel mi kitlesel mi olduğu önem arz etmektedir. Bireysel sığınmalarda uluslararası koruma, kitlesel akınlarda ise geçici koruma söz konusu olmaktadır. Bireysel sığınma prosedürü kapsamında; İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 1: Türkiye'de Uluslararası Koruma Başvuruları

2005 yılından 2016 yılına değin uluslararası koruma başvuruları incelendiğinde bazı neticeler ortaya çıkmaktadır. 2009 yılı hariç her yıl başvuruların artışla devam ettiği görülmektedir. Özellikle 2007-2008 ve 2010-2011 yılları arasında % 100'ün üzerinde bir artış yaşandığı açıktır. 2014-2015 yılları arasında ise neredeyse % 100'e yakın bir oranda artışa rastlanmaktadır.

2011-2017 yılları arasında Türkiye'de geçici koruma başvuruları ele alınmak istendiğinde; 2011 yılında kabul edilen başvurular 2012 yılında 14.237'ye ulaşmış olmaktadır. 2013 yılına gelindiğinde ise 224.655 gibi çok yüksek bir sayıya ulaştığı görülmektedir. Bunun nedeni ise Suriye Krizi'nin patlak vermesidir. 2014 yılından 2017 yılına değin inceleme yapıldığında bu sayının milyonları aştığı gözlenmektedir. Bu da demek oluyor ki kitlesel biçimde bir koruma başvurusu talebinden söz edilmektedir.

Türkiye, Irak'tan ve Suriye'den gelen 2,2 milyon mülteciye insani yardımda bulunmuştur. Bu sayı nedeni ile Türkiye dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna kapılarını açmış bulunmaktadır. Tarihinde ilk kez böyle bir mülteci nüfusa ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye bu kitlesel akın için 6.7 milyar Euro harcama yapmıştır. Bu yardım fonunun bir kısmı da Avrupa Birliği tarafından sağlanmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Suriye'den ve Irak'tan gelen mülteciler sosyal yaşama uyum sağlamaları ve sosyo-ekonomik durumlarından dolayı bazı ağırlıklar getirmiştir. 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyeli göçmenlerin güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Ancak bu denli büyük bir akının entegrasyonu ve güvenliğinin sağlanması hem ekonomik hem de siyasi açıdan önemli bir yük ve sorun olmuştur. Sağlık sigortası ve oturma izinleri konusunda halen sıkıntılarla karşılaşılmaktadır. Suriyeli kadınların yaşadıkları sıkıntılar artış göstermiştir. Kadın ticareti, şiddet, zorla alıkonulma ve benzeri olayların sayısı hayli artış göstermiştir. Yargı kararlarında koruyucu ve caydırıcılığın ve korumanın arttırılması adına yasa çerçevenin düzenlenmesi gerekmektedir. Adli tıp raporlarının hazırlanması konusunda ciddi gecikmeler meydana gelmektedir. Sığınma evlerinin kapasiteleri arttırılmıştır(T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, Erişim Tarihi: 10.06.2019).

Türkiye düzensiz göçler konusunda transit ülke olmaya devam etmektedir. 2014 yılında yasa dışı geçiş yapan 58.000 kişi tespit edilmiştir. Mersin Limanı'ndan İtalya'ya geçiş yapan yük gemilerinin sayısı artmıştır. Türkiye'nin caydırıcı tedbirler alması ve buna uygun yasal çerçeveyi düzenlemesi gerekmektedir. 2 milyon Suriyeliye geçici koruma sağlanmıştır. 1.7 milyon kişiden fazlası Türkiye halkı ile bir arada yaşamlarını devam ettirmektedir. Suriyelilerden sonra Iraklı, Afgan, İranlı ve Somalili mülteciler yer almaktadır. 500.000 Suriyeli göçmen çocuğun eğitim imkânına ulaşamadığı açıklanmıştır. Yerel kaynaklar konusunda büyük bir yük söz konusu olmaktadır. Temel hizmetlere erişim sağlanmasının bölgeden bölgeye farklılık arz ettiği görülmektedir. Geçici koruma sağlanan kişilerin çalışma izni almalarına yönelik izinlerin önü henüz açılamamıştır. 176 milyon Euro Türkiye'ye tahsil edilmiştir. (2015 Yılı İlerleme Raporu, 2015, Erişim Tarihi: 26.01.2019)

2016 yılında yayınlanan Avrupa Komisyonu Raporu irdelendiğinde bazı maddeler ön plana çıkmaktadır.

Burada Vize Serbestisi Yol Haritasına (İlerleme Raporu, 2016: s.13-96) ilişkin düzenlemelerin hızlandırılmasına gidilmiştir. Türkiye bahsedilen kriterleri gerçekleştirdiği takdirde vize serbestisinin önünün açılması kararlaştırılmıştır. Kitlesel akınların önlenmesine ilişkin politikalar ön plana çıkmıştır. 3 milyonun üzerinde bulunan mültecilerin % 10'unun kamplarda gerekli koşulların sağlanarak yaşamlarını devam ettirdikleri görülmektedir. Suriyeli göçmen lerin gayri resmi biçimde çalıştırıldıkları, uygunsuz koşullarda çalıştıkları ve sosyal haklardan mahrum kaldıkları tespit edilmiştir. Resmi kayıtlar olmamakla birlikte, geri göndermemeye aykırı olarak sınır dışı edilenlerin olduğu söylenmektedir. Sığınmacı ve mültecilere ilişkin yeterli kaydın bulunmadığı kabul edilmektedir. Küçük yaşta evlilikler ve kadına yönelik şiddet konusunda adli yardımın yetersizliği söz konusu olmaktadır. Başvuru yapılmamasının nedenleri arasında; yaşından büyük gösterme, haksız tahrik, rızaya dayalı olma ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda getirilen cezai indirimlerin etkisi büyüktür. Suriyeli göçmen çocukların eğitimi konusunda gösterilen hassasiyetin diğer kimliklere de tanınması konunda gelişme kaydedilmesi gerekli olmaktadır. 62 uygu şehre Suriyeli göçmenler yerleştirilmektedir. Sağlık sistemi içerisinde göçmenlerin ağır bir yük olduğu ortaya çıkmıştır. IPA, Türkiye'nin göçmenlere yardım etmesi konusunda destek sağlamaktadır. Türkiye için Sığınmacı Mali Planı kurulmuştur. Bu kapsamda; uygulama hemen başlamış ve 2.2 milyon Euro Eylül sonunda tahsis edilmiştir. 1.2 milyon Euro için de sözleşme yapılmıştır.

1.2.5 Göçün Güvenlikleştirilmesi

Güvenlik konusu, uluslararası ilişkiler disiplininde temel unsurlardan biridir. Güvenlik çalışmalarının sayıca fazlalığı ve çeşitliliğine rağmen, literatürde üzerinde uzlaşılan tek bir güvenlik tanımından bahsetmek mümkün değildir. Bir diğer ifadeyle, sosyal bilimlerde güvenlik kavramının anlamı muğlak ve esnektir (Art, 1993; Brauch, 2008; Buzan, 1991). Uluslararası ilişkiler araştırmacıların güvenliğini tanımlarken, tehditler, kaygılar ve tehlikelerden uzak olma durumunda genel bir uzlaşıya varmış görünmektedir. Ancak, tehditler, kaygılar ve tehlikelerin ne olduğu, nasıl oluştuğu, güvenlik politikalarının neye göre belirlendiği gibi konularda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Güvenliğe ilişkin yaklaşımları nesnel ve öznel, başka bir ifadeyle geleneksel ve genişletmeci-derinleştirmeci olmak üzere iki kategoriyle ifade etmek mümkündür. Güvenliğe geleneksel yaklaşım, devlet merkezli ve askeri kaygıları önceleyen bir dünya görüşünün ürünüdür. Güvenlik ve güvenlikle ilişkili tehdit, kaygı ve tehlike kavramlarını nesnel olgular olarak ele alır. İnşacı ve eleştirel

yaklaşımları içeren öznel/genişletmeci-derinleştirmeci yaklaşım ise güvenlik ve ilintili kavramları değişen öznel durumlar olarak ele almaktadır (Baysal ve Lüleci, 2015: 69).

Güvenlik politikalarının somut güvenlik sorunları ile tetiklendiği varsayımına dayanan geleneksel güvenlik yaklaşımlarının aksine, Kopenhag Okulu hem güvenlik sorunlarının hem de buna bağlı güvenlik politikalarının aktörler tarafından inşa edildiği anlayışına dayanır. Kopenhag okulu, inşacı (constructivist) yaklaşımı temel alarak, güvenliği bir söz-edimi (speechact) olarak kavramsallaştırır. Bu bakış açısı, analizcinin politika ve dilin birbirini şekillendirdiği özneler arası pratiğe bakmasını gerektirmektedir. Bu açıdan, güvenlik "kendini referans alan bir uygulama" olarak tanımlanabilir, çünkü herhangi bir mesele, gerçek bir varoluşsal tehdidin varlığından bağımsız olarak, söz-edimler aracılığıyla dinleyiciye bir tehdit olarak sunulduğunda güvenlik sorunu haline getirilebilmektedir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 24).

Güvenlik sorunları güvenlik tehdidi etrafında çerçevelenen konuşmalar aracılığıyla güvenlikleştirici aktörler (securitizingactor) tarafından inşa edilir. "Diğer bir deyişle sorunlar kendiliklerinden güvenliğe tehdit teşkil etmezler, aktörler onları güvenlikleştirmeyi seçerler" (Bilgin, 2010: 83). Güvenlikleştirici aktörlerin bir meseleyi güvenlik söyleminde ele alması siyasi bir seçimdir. Çünkü güvenlikleştirilen mesele öncelikli bir konu haline gelir ve normal şartlarda mümkün olmayacak siyasi önlemlerin alınmasını gerekli kılar. Böylece güvenlikleştirme teorisi, güvenlik tehdidi algılandığında istisnai yöntemlerin kullanımının nasıl meşrulaştırıldığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. AB'nin göç politikaları üzerine literatüre bakıldığında, AB'nin göç alanında geliştirdiği güvenlik söylemleri ve politikalarını, genellikle mülteci ve sığınmacıların sayısındaki artışların kamu düzenine ve iç istikrarına yönelik zorluklara kaçınılmaz bir politika tepkisi olarak sunan çalışmaları görmekteyiz (Butler, 2016; Emiliani, 2017; Zaun, 2018). Bunlardan farklı olarak, güvenlikleştirmenin politik bir seçim olduğunu ve AB'nin söylemlerinde göçü güvenlikleştirdiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır(Chou, 2009; Greussing ve Boomgaarden, 2017; Huysmans, 2000; Mandacı ve Özerim, 2013; Mitzen, 2018; Toğral, 2012).

a. Yasadışından Düzensize "Güvensiz" Göç

Avrupa Komisyon'unun göç kavramını nasıl kavramsallaştırdığına baktığımızda 2003, 2004, 2006 ve 2007 İletişim Belgeleri'nde kullanılan yasadışı göç/göçmen ifadelerinin 2010, 2011, 2012 ve 2015 belgelerinde yerini düzensiz göç/göçmen ifadesine bıraktığını

görmekteyiz. Komisyon, ilk senelerde kullanmayı seçtiği yasadışı göç terimini, 2006 tarihli Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Yasadışı Göçüne Karşı Mücadelede Politika Öncelikleri Hakkında İletişim Belgesi'nin 3. Maddesinde şöyle tanımlamaktadır: "Bu yasadışı göç, bir Üye Devletin topraklarına havaalanı transit bölgeleri dahil olmak üzere karadan, denizden ve hava yoluyla, yasadışı yollardan giren üçüncü ülke vatandaşlarını kapsar. Bu genellikle sahte veya yanıltıcı belgeler kullanılarak veya kaçakçıların ve tacirlerin organize suç ağlarının yardımıyla yapılır. Buna ek olarak, önemli sayıda da geçerli bir vize veya vizesiz bir rejimle yasal olarak giren, ancak yetkililerin onayı olmadan 'yasal olarak izin verilen süreden fazla kalmaya' ya da kalış amacını değiştirmeye çalışan; son olarak, sığınma talebi olumsuz sonuçlanmış ama nihai bir olumsuz karardan sonra ayrılmayan sığınmacılar vardır" (Commission of the European Communities, 2006a).

"Yasadışı göç" ifadesi, teknik olarak, ülkelerin topraklarına girişe ilişkin belirledikleri yöntem ve kurallara uyulmadan yürütülen bir göç hareketini yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında AB ya da devletler gibi siyasi aktörlerin bu ifadeyi bir hukuki statüyü tanımlamak için kullandıkları iddia edilebilir. Ancak literatürde, siyasi aktörlerce kullanılan "yasadışı" teriminin değer-tarafsız anlayışına karşı çıkan görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin ana savı yasaya aykırı davranmak anlamını barındıran "yasadışı" tanımlaması, bu tür bir göçü suç davranışlarıyla ilişkilendirmektedir. Göç ve göçmenin "yasadışılığı", hukukun bir etkisi olarak üretilir, ancak aynı zamanda söylemsel bir oluşumun etkisi olarak sürdürülür (De Genova, 2002: 431). AB'nin siyasi bir aktör olarak resmî belge ve açıklamalarında kullanmayı seçtiği yasadışı göç terimi, göçü suç ile ilişkilendirerek bir güvenlik tehdidi olarak inşa etmektedir. Güvenlikleştirme teorisinin en güçlü yanlarından biri, güvenlik çalışmalarında etiketlemenin bir sembolik güç biçimi olarak öneminin altını çizmesidir. Böylece, analizin odağını yalnızca maddi faktörlerden uzaklaştırarak sosyal-kültürel olanları değiştirebiliriz. Göç akışının yasadışı olarak etiketlenmesi hem göç sürecinin kendisini, hem de akış ile gelen göçmenleri suç, tehdit, tehlike kavramlarıyla ilişkilendirir. Bu yolla da göçe yönelik kısıtlayıcı politikaları mümkün kılar. Carter (Carter, 1997: s. 217), bu sözcük seçiminin Avrupa'daki kökenlerine gittiğinde kontrol edilemeyen göç (uncontrolledmigration) yerine yasadışı göç kavramının kullanılmaya başlamasının, Fransa'da Fransız Ulusal Cephe'nin güç kazanmasıyla birlikte Afrika, İberya ve diğer yerlerden gelen göçmenlere karşı hoşgörülü politikanın yerini katı kural ve engellemelere bıraktığı 1970'lerde rast geldiğini hatırlatmaktadır. Kopenhag Okulu'nun öngördüğü üzere sözcük seçimindeki bu ince ayrım bile göç kavramını güvenlikleştirerek olağanüstü politikaları mümkün kılmıştır.

Petrol krizinin ve peşi sıra gelen küresel ekonomik sıkıntıların damgasını vurduğu 1970'li yılların Avrupa bütünleşmesi sürecinde de göçün güvenlikleştirilmesinin başlangıcı olarak almak mümkündür. Bu dönemde, önceden liberal uygulamalar ve insani yaklaşımlarla ele alınan göçmenler sosyo-ekonomik sorunlarla ilişkilendirmiş ve toplumlarının refah devleti ve kültürel kimliği için bir tehdit olarak tasvir edilmiştir (Toğral, 2012: 66). Komisyon'un resmi söyleminde göç ve göçmenleri tanımlamak için yasadışı ifadesinden vazgeçmesini Avrupa kurumlarından gelen uyarı ve çağrılarla açıklamak yerinde olacaktır. Avrupa'da insan hakları ve demokrasi ilkelerini güçlendirmeyi esas alan Avrupa Konseyi'nin Parlamenter Meclisi 2006 yılında "düzensiz göçmen" terimini daha tarafsız ve "yasadışı" teriminin damgalanmasına yol açmadığı gerekçesiyle, "yasadışı göçmen" veya "göçmen olmayan göçmen" gibi diğer terimlerle kullanmayı tercih ettiğini açıklamıştır (7. Madde, Council of Europe, 2006). Her ne kadar AB ile Avrupa Konseyi aynı kurumsal yapıya ait olmasalar da ortak değerlere bağlılıklarını vurgulayan bu iki kurum pek çok alanda iş birliği yapmaktadır.

AB'nin 2017 Dünyadaki İnsan Hakları ve Demokrasi Raporu, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni Avrupa'da insan haklarını savunmanın merkezi araçları olarak kabul ettiğini açıklamıştır. AB'nin bu konuda Avrupa Konseyi'nin yol göstericiliğine verdiği önemi vurgulamıştır. Bu sebeple 2006'da Parlamenter Meclisi'nin yaptığı bu açıklamayı, vatandaşları temsil eden ve kurumun demokrasi organı olarak Avrupa Parlamentosu'nun 2009 yılında "AB kurumlarına ve üye devletlere çok olumsuz çağrışımlara sahip "yasadışı göçmenler" terimini kullanmayı bırakmaları ve yerine düzensiz/belgesiz işçi/göçmen ifadelerinin kullanılması çağrısının alt zemini olarak görmek yerinde olacaktır (European Parliament, 2009). Ancak Komisyon'un 2010 yılından itibaren "yasadışı" yerine kullanmayı tercih ettiği "düzensiz" ifadesi her ne kadar yasadışı kadar olumsuz bir anlam içermese de, göçü tamamen güvenlik dışılaştırmaya (desecuritisation) olanak vermemektedir. Sciortino'nun dikkati çektiği gibi aslında düzensiz sıfatı da göç akışlarının tanım alanına ait değildir; göçmenlerin siyasi düzenlemelerle etkileşimlerine ve devletle ilişkilerine ait bir tanımlamadır. Çünkü "devletler, tek bir kalem darbesiyle, yüz binlerce düzensiz göçmeni yasal oturum izni olan yabancılara dönüştürebilir, zira bu, yakın geçmişte Batı'da afların yürürlüğe girmesiyle pek çok kez oldu" (2004: 21). O halde, Komisyon ve sonraki yıllarda Yüksek Temsilci'nin göçü düzensiz olarak tanımlaması da siyasi bir seçimdir ve dinleyiciye bu tip göçün kontrol ve müdahale edilmesi gereken bir alan olduğu anlamını verirken bir güvenlik tehdidi inşa eder. Bu güvenlik eksenindeki kavramsallaştırma, İletişim Belgeleri'nde düzensiz göçü cephe alınan/alınması gereken bir tehlike olarak sunan ifadelerle daha da

pekiştirilmektedir. Örneğin, düzensiz göç ifadesinin Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) çerçevesinde ilk defa kullanıldığı 2010 belgesinde, "yasal göçü desteklemek, sınır ötesi yasal seyahatleri kolaylaştırmak, düzensiz göçle mücadele etmek (fight)" için ortaklarla ilişkilerde yeni önlemlerin kabul edildiği Eylem Planlarının çıktılarından biri olarak belirtilmektedir (European Commission, 2010: 5). Bu bağlamda göç kavramı yasala karşı düzensiz, desteklenip kolaylaştırılana karşı mücadele edilen, istenene karşı istenmeyen, güvenliye karşı tehlikeliyi temsil edecek şekilde kategorilere ayrılmıştır. Şüphesiz ki düzensiz göç gibi bir "tehlike"yle mücadele ederken alınacak önlemler de önemli ve gerekli olacaktır. Her ne kadar 2010 sonrası belgelerde mücadele ifadesinden vazgeçilmişse de yerine kullanılan üstesinden gelme (tackle) ifadesi de düzensiz göçü Avrupa ve Avrupalılar için baş edilmesi gereken bir sorun olarak inşa etmektedir. Dahası, 2015 belgesi "yeni AK Parti, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, sosyal uyum ve sınır koruma/yönetim gibi göçle ilgili güvenlik sorunlarını ele alacak" hedefini koyarken göçü doğrudan bir güvenlik sorunu olarak sunmuştur (EuropeanCommission ve High Representative of the Union for Foreign Affairsand Security Policy, 2015: 3).

b. Uluslararası Göçe Seçici Yaklaşım

"İyi göç"te kolaylık için "kötü göç"le mücadelede işbirliği AK Parti'nin resmî belgelerinde öne çıkan ve yukarıda incelenen düzensiz ve yasadışı göç/göçmen kavramlarının seçimiyle örtüşür biçimde düzensiz ve yasadışına karşın düzenli (regular), yasal (legal), yasalara uygun (lawful) göç/göçmen ikili karşıtlığına sıklıkla başvurularak güvenlikleştirme söyleminin pekiştirildiğinin altını çizmek gerekir. "Yasadışı göçle mücadele ve yasal göç yönetimi" ifadelerinin bir arada kullanıldığı 2004 İletişim Belgesi, yukarıda bahsi edilen istenen/istenmeyen göç ayrımını AK Parti'nin göçe yaklaşımının temeline koymaktadır. Böylelikle yasadışı göç dıştan gelen bir tehlike iken yasal göç, işlerliğinin sağlanması için idare edilmesi, işletilmesi gereken karşıt alan olarak yapılandırılmaktadır (Commission of the European Communities, 2004: 23). AK Parti'nin göçe yaklaşımındaki bu ayrım, yüksek vasıflı iş gücü, turizm, akademik hareketlilik, yatırım ve ticaret gibi AB ekonomik bütünlüğüne katkı sağlayacak göç alanlarının 2015 İletişim Belgesi'nde "Karşılıklı Fayda İlkesine Dayanan Göç ve Hareketlilik" başlığı altında incelenmesi ile de keskin bir şekilde göze çarpmaktadır. Yeni AK Parti, AB'nin "Avrupa işgücü piyasasında beceri boşluklarını tespit etmek ve AB'de çalışan üçüncü ülke vatandaşlarının niteliklerinin tanınmasını teşvik etmek için daha iyi araçlar geliştirme" amacına hizmet edecektir (European Commission ve High Representative of theUnionforForeignAffairsand Security Policy, 2015: 16). Göçün bu

alanı güvenli, AB için faydalı ve dolayısıyla istenen, "iyi göç" alanı olarak inşa edilmektedir. Bunun dışında kalan göç biçimleri istenmeyen, üstesinden gelinmeye çalışılan, güvensiz ve "kötü göç" alanında kalmaktadır. Böylece mülteciler ve sığınmacılar; vasıfsız göçmenler, gölge ekonomileri, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi suçla ilişkili bir gruba dahil edilmektedir (Toğral, 2012: 66). Bu da onları güvenlikleştirerek AB tarafından istenmemelerini meşru kılmaktadır.

AB iyi ve kötü göç/göçmeni birbirinden ayrıştırarak inşa ederken, kontrolsüz göçü engellemedeki iş birliklerinin karşılığında komşu ülkelere ödüller sunmaktadır. Kara ve deniz sınırı komşularıyla imzalanan ve AB'ye ulaşan sığınmacıların transit geçiş yaparak geldikleri ülkelere iadelerini mümkün kılan geri kabul anlaşmaları bu mantıkla yapılmaktadır. Geri kabul anlaşmaları, AB'nin kendi dış sınırlarını koruma yükümlülüğünü üçüncü ülkelere devretmesi ve böylece meseleyi dışsallaştırması bakımından oldukça eleştirilmiştir (Batir, 2017: 601). Buna rağmen, AB'nin düzensiz göçe yönelik politikasında öne çıkan araçlardan biri olarak, AK Parti'de yerini kaçınılmaz olarak almıştır. Komşular bu anlaşmaları imzalayarak AB'ye düzenli olmayan yollardan giriş yapan vatandaşlarına ek olarak, kendi sınırları üzerinden AB'ye düzenli olmayan yollardan giriş yapan üçüncü ülke vatandaşlarını da kabul etmektedir. Bu açıdan oldukça külfetli olarak tanımlanabilecek geri kabul anlaşmalarını imzalamaya teşvik etmek için AK Parti, bu ülkelere Schengen sınırları içinde seyahat etmek isteyen vatandaşlarının hareketliliğini kolaylaştırılma sözü vermiştir.

2006 İletişim Belgesi'nde temeli atılan karşılıklılık ilkesi böylece "güvenli göç" alanında komşu ülke vatandaşlarına sağlanacak kolaylıkların önkoşulunu "güvensiz göç" alanında yapılan etkin bir iş birliği olarak belirlemektir: Gelişmiş bir AK Parti, vize işlemlerinin komşu ülkelerden AB'ye (ve tam tersi) meşru yolculuklara karşı daha az engel oluşturulabileceği konusunda çok ciddi bir inceleme yapılmasını gerektirecektir. Elbette bu, yalnızca –bilhassa deniz yoluyla yapılan- insan ticareti ve insan kaçakçılığıyla mücadele, etkin sınır yönetimi, geri kabul anlaşmaları ve yasadışı göçmenlerin etkili geri dönüşü gibi yasadışı göçle ilgili iş birliği gibi konulara yönelik geniş paketler kapsamında ele alınabilir (Commission of the European Communities, 2006b). Bu iki karşıt göç alanı arasında AK Parti çerçevesinde kurulan koşulluluk ilişkisi, geri kabul anlaşmalarını bir güvenlik önlemi olarak inşa etmeyi mümkün kılmaktadır. Böylece geri kabul anlaşmaları düzenli/güvenli/istenen göç alanını kolaylaştıran vize kolaylıklarının yanı sıra düzensiz/güvensiz/istenmeyen göç "tehlikesi" ile mücadelede doğrudan AB ve ortaklarının güvenliğine katkı sağlayan bir AK Parti politika

aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Avrupa Komisyon'un net bir şekilde belirttiği gibi "Ukrayna ve Moldova ile vize kolaylığı anlaşmaları, vize ücreti indirimi veya başvuru sahiplerinin üçte birinden fazlası için feragatlerle sonuçlanmıştır. Geri kabul anlaşmaları ise düzensiz göçün üstesinden gelinmesine ve AB ve ortaklarının güvenliğinin tam olarak sağlanmasına yardımcı olmuştur (European Commission, 2010: 5)." c. "Mülteci krizi" kimin krizi? 2015 İletişim Belgesi'nde bölgede süregelen çatışmalardan kaynaklanarak artan göç akımı ile ilgili şu ifade göze çarpmaktadır: Son mülteci krizinin gösterdiği gibi, düzensiz göçün ve zorla yerinden edilmenin temel nedenlerine inmek, komşuluk bölgesindeki istikrarın merkezinde yer alıyor (European Commission ve High Representative of the Union for Foreign Affairsand Security Policy, 2015: 15). İstikrarsızlıkla birebir ilişkilendirilen "son mülteci krizi" ifadesindeki sözcük seçimi mercek altına alınmaya değerdir. "Göçmen krizi" ve "mülteci krizi" ibareleri, Nisan 2015'te, Avrupa'ya yaklaşık iki bin göçmen taşıyan beş teknenin Akdeniz'de batıp, bin iki yüzden fazla insanın ölümüyle sonuçlanmasından sonra, Avrupalı siyasetçiler, akademisyenler ve medya tarafından yaygın bir şekilde kullanılıp, benimsenmeye başlanmıştır. Bu ifadedeki "mülteci" terimi, ülkesindeki zulümden veya silahlı çatışmadan can güvenliği olmadığı için kaçan bir kişiyi ifade etmektedir. 1951 Tarihli Mültecilerin Statüsü ile İlgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1967 Protokolü ile güncellenmiş haline göre "ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi"ler mülteci olarak tanımlanmıştır. Uluslararası hukuka göre, ülkelerinde eziyet, çatışma, saldırı gibi durumlar nedeniyle üçüncü bir ülkeye sığınma talebinde bulunan kişiler sığınmacı, sığınma talebi ülke tarafından kabul edilen kişiler mülteci statüsündedir. Yani sığınmacılar, mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak kendilerine resmi otorite tarafından henüz mülteci statüsü tanınmamış kişilerdir.

Mülteci statüsünün verilmesinde başvuruların bireysel olarak değerlendirilmesi esas olsa da grupların toplu olarak ülkelerini terk etmek zorunda bırakıldıkları durumlarda tüm gruba mülteci statüsü tanımak suretiyle grubun her bir üyesinin, aksi kanıtlanmadıkça, mülteci sayılması yoluna gidilmektedir (United Nations High Commissioner for Refugees, 1992). Bu hukuksal zeminde Komisyon, Suriye'deki iç savaş nedeniyle AB devletlerine doğru kitlesel göç akımıyla gelenleri AK Parti resmî belgelerinde mülteci terimiyle tanımlamaktadır. Mülteci terimi tercihi, silahlı çatışmadan kaçarak sığınma arayan grubun ihtiyaçlarını kabul etmesi bakımından aslında sınır güvenliğinden ziyade insan odakladır. Oxford Üniversitesi

Mülteci Çalışmaları Merkezi yöneticisi Alexander Betts'in vurguladığı gibi Suriye'deki iç savaştan kaçanları tanımlamak için tercih edilen mülteci terimi, bu insanlara karşı "bir yükümlülüğümüz olduğu anlamını taşıyor. Onları topraklarımıza kabul etmemiz ve onlara sığınma başvurusunda bulunma şansı vermemiz gerektiğini ima ediyor" (Ruz, 2015). Her ne kadar Komisyon ve Yüksek Temsilci mülteci tanımlamasını kullanarak AK Parti'nin söz konusu göç akımına olan yaklaşımında uluslararası hukuka uygun ve insan haklarına duyarlı bir terminoloji benimsemişse de beraberinde kullanılan kriz sözcüğü tamlamayı doğrudan sorun, tehlike ve seferberlik gibi güvenlik kavramlarıyla ilişkilendirmektedir.

Güvenlikleştirme teorisi, durumların kendiliğinden güvenlik sorunu olmadığını ama aktörlerin söz-edimleriyle sorun olarak inşa edilebileceğini söylemektedir. Buna göre Avrupa'da artan mülteci sayısı tek başına bir kriz teşkil etmez. Jubilut, 2015 senesinde AB'nin 27 üye ülkesinin aldığı toplam 942.400 mülteci başvurusuna karşılık, 1992'de Yugoslavya'nın parçalanması sırasında sadece 12 üye ülkesi bulunan Birlik'in 696.500 mülteci başvurusu almış olduğunun altını çizmektedir. Diğer ifadeyle, AB bundan yirmi beş sene önce bir sene içinde devlet başına çok daha fazla mülteci başvurusu almıştır (2017). 2015 verilerine 2016 verileri eklenince toplam mülteci başvuru sayısın 1992'nin iki katına çıkmış olsa da (Eurostat, 2017) üye devlet sayıları göz önünde bulundurulduğunda iki "kriz"in benzerlik taşıdığı söylenebilir. Öyleyse Göç ve İçişleri Genel Müdürü Matthias Ruete'nin iddia ettiği gibi AB 2015'te "eşi görülmemiş bir mülteci ve göçmen akışıyla birlikte eşi görülmemiş bir krizle" (EU Monitor, 2015) karşı karşıya değildir, ancak Ruete'nin bu ifadesi, AB'nin 1992'deki politikalarından farklı bir politika oluşturmasını meşru kılmaktadır. Krzyżanowski, Triandafyllidou ve Wodak, son zamanlardaki göç akışının "kriz" olarak tanımlanmasının hem göçmenleri damgaladığını hem de göç söylemlerine gereğinden fazla paniğe sebep olan bir çağrışım eklediğini öne sürmektedir. Bu sebeple göç krizi ifadesi politik bir işlevi taşır ve kullanımı gelişigüzel değil, kasıtlı ve amaçlıdır (2018: 3). Öte yandan, AK Parti belgelerinde kriz olarak tanımlanan şey göç değil, mültecidir. Bu ifade ile, AB açısından tehlike arz eden ve önlemler alınmasını gerektiren şey göç eyleminin kendisi değil, göç akımı ile gelen ve uluslararası hukuka göre korunma statüsü tanınmış insanlardır.

Güvenlikleştirmenin genel sürecinin, elit aktörlerin varoluşsal tehdit söylemini benimseyerek düşük politika konusunu yüksek politika alanına yerleştirmesiyle başlayacağı söylenmektedir (Waever, 1995). Bu söz edimi ile, olağan şartlarda yüksek politikanın konusu olmayan mülteciler bir güvenlik krizinin sebebi olarak AK Parti resmi söyleminde bir yüksek politika

malzemesi olmaktadır. Böylece dinleyici, mültecilere yönelik alınacak baskıcı ve hatta kimilerine göre uluslararası hukuka aykırı önlemlere ikna olmaya hazırlanmaktadır. Buradaki istisnai önlem, en basit ifadeyle, olağan durumlarda AB devletlerinin sahip olduğu mültecileri koruma "yükümlülüğü"nü yerine getirmek yerine, AK Parti aracılığıyla mülteci akınını durduracak düzenlemeler yapmak olarak tanımlanabilir. Beklendiği üzere Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü'nün 2016-2020 Strateji Planı'nda sınırların sağlamlaştırılması ve Avrupa'nın kendi başına çözemediği bu "küresel mücadeleyi" etkin bir şekilde yönetebilmek için üçüncü ülkelerle iş birliğinin arttırılmasının yolları aranmıştır (European Commission DG NEAR, 2016: s. 7). AK Parti'nin resmi dilinde benimsenen "mülteci krizi" ifadesi, gerçekte AB düzeyinde mültecileri korumaya yönelik siyasi irade eksikliğine işaret etmektedir. Mülteci kavramının kriz çerçevesinde güvenlikleştirilmesiyle AB, doğrudan insan haklarını reddetmeksizin krizin gerektirdiği zaruri önlemleri insan hakları ilkeleri ile çelişse dahi almak zorunda kalabileceğini dinleyiciye aktarır. Böylelikle, Avrupa Kalesi'nin güvenliği ve ekonomik korumaya dair kaygıların insan haklarına göre daha önemli ve öncelikli olduğunu ima etmektedir (Jubilut, 2017). Mültecilerin varoluşsal bir tehdit olarak inşasına ek olarak, mültecileri bir kriz olarak tanımlamak Komisyon ve Yüksek Temsilcilik'in Avrupa merkezli bakış açısını yansıtmaktadır. Öncelikle, mülteci krizi ifadesi ile yaşanmakta olan sorunun odak noktası 2015 yılında Avrupa'ya ulaşan bir milyondan fazla insanken, öznesi AB olarak konumlandırılmaktadır. Bu söylem ile AK Parti resmi dilinde, bölgede süregelen çatışmalar ve komşu ülkelerinin ev sahipliği yapmakta olduğu mülteci sayısının halihazırda kapasitelerinin çok üstüne çıkması gibi Avrupa'ya gelişlerdeki artışa neden olan sistemik nedenler göz ardı edilmektedir (Uluslararası Af Örgütü, 2016). Oysaki Avrupa'nın mülteci akını nedeniyle içinde bulunduğu koşulları, söz gelimi Orta Doğu ülkelerindeki yerlerinden edilmiş insanlar ve mültecilerinkiyle karşılaştırdığımızda Avrupa'daki durum, bir kriz olmaktan uzaktır (Alcalde, 2016). Bu noktada mülteci kavramının güvenlikleştirilmesinin 2015 ile başlamadığının, yakın zamanda ciddi bir artış gösteren mülteci sayısından da önce AK Parti belgelerinde mülteci kavramının güvenlikleştirilmiş olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Örneğin 2006 İletişim Belgesi'nde mülteciler bölgesel çatışmalardan doğabilecek güvenlik sorunlarından biri olarak sayılmıştır. AB'ye göre; [Bölgesel] çatışmalar, gerginliğin tırmanması ya da mülteci akını riskleriyle, ya da enerji kaynaklarını sekteye uğratarak, ya da ticaret ve ulaşım bağlantılarını keserek, ya da insan, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı da dahil olmak üzere terörizmin ve organize suçun yayılmasıyla, Birlik'in kendi güvenliğini tehlikeye atabilir (Commission of the European Communities, 2006b).

Sonuç olarak AK Parti, AB'nin güvenlik stratejisinin bir uygulama biçimi olarak ortaya çıkmış ve ikili anlaşmalar ve reformları desteklemek gibi araçlarla komşu bölgeleri dönüştürme amacını güvenlik eksenine oturtmuştur. AK Parti İletişim Belgeleri incelendiğinde Komisyon'un ve Dış Temsilci'nin AB'nin dışarıdan aldığı ve kontrolü altında olmayan göç akışına yönelik söylemlerinin arka planını tehlike ve tehdit temalarının oluşturduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar 2015 yılından bu yana ciddi bir artış gösteren mülteci sayısıyla AK Parti belgelerinde düzensiz göç ve mültecilere vurgu artmış olsa da uluslararası göçün aslında 2003'ten bu yana güvenlik konusu olarak ele alındığının altını çizmek gerekir.

Kurucu belge olan 2003 İletişim Belgesi'nde yasal ve yasadışı olarak ikili karşıtlık üzerinden ele alınan uluslararası göçün, AK Parti'nin sonraki resmî belgelerinde de güvenli ve güvensiz göç alanları tekrar tekrar inşa edilerek güvenlik konusu etrafında kavramsallaştırıldığı araştırma sonucunda ortaya koyulmuştur. 2015 yılındaki mülteci sayısındaki çarpıcı artış AK Parti söyleminde kendine "mülteci krizi" ifadesi ile yer bulmuştur. Kriz sözcüğü ile inşa edilen güvenlik tehlikesi çerçevesinde, göç ve mülteciler suçlulaştırılırken, suçlulara karşı önlem olarak sınırların kapatılması ya da komşu devletlerin daha da fazla mülteci barındırmasına yönelik anlaşmalar AK Parti'nin gündemine gelmiştir. Halihazırda güvenlik sorunu olarak inşa edilmiş olan yasadışı ve düzensiz göç alanı 2015'te güvenlik krizi olarak öncelik sırasında daha da üst sıraya çıkartılmıştır. Böylece mültecilere uluslararası hukukun tanıdığı hakları kısıtlayacak politikaların uygulanması krizin gerektirdiği acil güvenlik önlemleri ile meşrulaştırılmaktadır. AK Parti resmî belgeleri, güvenlik sorunu ve kriz olarak inşa ettikleri düzensiz göç/göçmen ve 2015'ten beri mülteci kavramlarına verilen cevapların kaçınılmaz ve haklı olduğunu ima etmektedir. Bu çalışma, bu kavramların kullanımındaki siyasi seçimin altını çizerek AK Parti'nin uluslararası göç politikalarına eleştirel bir bakış sunmaktadır. AB'nin komşu ülkelerle olan ilişkilerini bütüncül bir bakış açısıyla düzenleyen ve işbirliği alanlarında belirli araçlar tanımlanmasını hedefleyen AK Parti, AB'nin uluslararası göç politikalarını belirlemesi ve uygulamasında önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu açıdan, AK Parti resmî belgelerinde düzensiz göçün güvenlikleştirildiği bir söylem tercih edilmesi AB'nin düzensiz göçmeni ötekileştirdiği, düzensiz göçü dışsallaştırdığı bir sürece işaret etmektedir. AK Parti'nin düzensiz göç konusunda komşu devletlerle gerçekleştirmek istediği işbirliği de, yine Avrupa merkezli bir bakış açısının ürünü olarak, komşu ülkelerden AB ülkelerine yönelik düzensiz göçü engellemeye yönelik araçlarla tanımlanmaktadır.

Olağanüstü önlemleri meşrulaştırdığı ortaya koyulan güvenlik söylemi ile AK Parti, düzensiz göç konusunda komşu devletlerle ortak bir politika oluşturmayı kolaylaştırmaktansa AB odaklı bir güvenlik politikasına odaklanmaktadır. AB'nin bu yaklaşımı, söz gelimi Suriye'deki iç savaş sonrasında bölgede artan düzensiz göç akını gibi uluslararası bir çözüm gerektiren vakalarda ortak bir politika geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu haliyle AK Parti, ortak sorunlara çözüm getirme temel amacını gerçekleştirmede uluslararası göç konusunda yetersiz kalmaktadır.

1.3 ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE FEMİNİZM KAVRAMI

Feminizm, erkeklere tanınan toplumsal, ekonomik ve siyasal hakların tamamının kadınlara da verilmesini savunan ve kadının toplum içindeki rolünü genişletmek isteyen bir doktrindir (Michel, 1984: 17). Başka bir ifadeyle feminizm, "cinsiyeti (gender) 2 önemli ve temel analiz birimi olarak gören faaliyetler, teoriler, varsayımlar, felsefeler ve yaklaşımlar demeti" (Zalewski, 1995: 341) olarak tanımlanabilen, disiplinler-arası bir akademik biliş tarzıdır (Finger ve Rosner, 2001). Farklı görüşleri savunan feminist gruplar ve bunların ortaya attıkları farklı yaklaşımlar olmasına rağmen, tüm feministlerin ortak hedefi kadınların durumunu iyileştirmeyi amaçlayan bir mücadele sürdürmektir (Jaggar, 1988: 5-8). Feministlere göre, iktidar sahiplerinin erkekler olması dolayısıyla dünyadaki tarih, iktisat ve siyaset bilimleri kadınların değişim ve gelişimlerini görmezden gelmektedir. Kadınların toplum ve devlet içindeki rolleri hep yedekte kalmaktır. Ancak erkeklerin bulunmadığı durumlarda kadınların istihdamı söz konusudur. Kısacası, hem kamusal hem de özel alan ile ilgili bir kavram olan feminizm, iktisadi, hukuki, siyasi ve toplumsal araçlar ve düzenlemeler yoluyla kadınların dışlanmışlık ve ezilmişliği kavramlarını temel alan bir doktrindir (David, 2000: 102).

Tarihin daha önceki dönemlerinde kimi zaman insan olarak bile kabul edilmeyen kadınlar ilk defa 17. yüzyıl İngiltere'sinde seslerini yükseltmeye başlamışlardır (Mitchel, 1984: 25-33). Feminizm üzerine yazılmış en önemli ilk eser, Mary Wollstonecraft"ın 18. yüzyılda yazdığı ve kadınların eğitim, hukuk ve siyaset alanlarında erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu iddia ettiği Kadın Haklarının Savunusu (Vindication of theRights of Woman) adlı kitabıdır (Walters, 1984). Kadınlar, kitlesel, organize ve kurumsal anlamda ise ilk defa devrim niteliğindeki iktisadi ve siyasi dönüşümlerin yaşandığı bir dönemde (19. yüzyılda) ortaya çıkmış ve haklarını savunmaya başlamışlardır. Söz konusu dönemde özellikle Avrupalı

kadınlar toplumsal ve siyasi hareketlere katılarak seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Çünkü Sanayi Devrimi, endüstriyel kapitalizm ve devletlerin siyasi düzenlerinin temsili demokrasiye geçmesi ile birlikte, Avrupalı kadınların durumu ve konumu derinden sarsılmış, özellikle ailenin ekonomik ve siyasi öneminin azalmış olması, feministlerin seslerini daha da yükseltmelerini gerektiren bir ortam doğurmuştur (Jaggar, 1988: 3). Bu gelişmelerle birlikte, kadınların ekonomik ve siyasi bir "sorun" haline gelmesi üzerine, kurumsal feminizm bu sorunu çözmeye yönelik cevaplar arayan bir hareket ve akademik disiplin olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda, Avrupa'da değişimin ideolojisi olan sosyalizm ve komünizm ile feminizm arasında kuramsal ittifaklar oluşturulmuştur. Bu dönemden itibaren sosyalist devrim hareketleri ile kadınların kurtuluşu arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Bundan dolayı, feministler genellikle sol bir ideolojiden beslenmektedirler. Çünkü kadınların kurtuluşunun "bir toplumsal devrim sorunu" olduğunu iddia eden feministlere göre, kadınların olumsuz durumda olmalarının asıl nedeni aile, özel mülkiyet ve devlet gibi, sol ideolojinin hedef tahtasındaki kurumlardır (Reed, 1985: 93-94). Feminist hareketin güçlenmesiyle birlikte, kadınlar toplumsal, dini ve akademik ortamlarda varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır. Peş peşe dernekler kurulmuş ve dergiler yayımlanmaya başlanmıştır.

Sömürgeleşme sürecinin yoğunlaşması ve emperyalizme dönüşmesi ile birlikte feminizm hareketi de uluslararası bir boyut kazanmak için mücadeleye girişmiştir. Farklı ülkelerden kadınların, uluslararası bir platformda işbirliği, dayanışma ve ortak mücadelelerine birlik içinde devam etmelerini sağlamak için 1880"lerde Uluslararası Kadınlar Konseyi (International Council of Women) kurulmuştur. 1888 yılında Washington'daki kuruluş toplantısında, Amerikalı ve Avrupalı kadınlar bu uluslararası örgütün amaçlarını ve ilkelerini belirlemişlerdir (Michel, 1984: 109-110). 1899 yılında yapılan ikinci toplantıya farklı ülkelerden 5 bin delege katılmıştır. Konsey, aynı yıl Barış ve Uluslararası İlişkiler (Peaceand International Relations) adlı bir komite kurarak uluslararası politikada etkili bir aktör olmayı hedefleri arasına koymuştur (Michel, 1984: 116). Birinci Dünya Savaşı sırasında, Amerikalı kadınların girişimi ve daha sonra pek çok ülkeden kadının da katılımıyla 1915 yılında Kadınların Barış Partisi kurulmuştur (Zalewski, 1995: 349). Avrupalı devletlerden gelen, bu örgüte mensup Alman, İngiliz ve İtalyan kadınların katılımıyla Lahey'de düzenlenen Uluslararası Kadın Konferansı'nda "erkeklerin yürüttüğü" savaş lanetlenmiş ve tüm kadınlar birbirlerini "kız kardeş" gibi görerek, birbirlerine yardımlaşma, sevgi ve barış vaadinde bulunmuşlardır (Blanchard, 2003: 1301). Katılımcılar, bütün dünya kadınları adına, savaşan devletleri barış yapmaya çağırmıştır (Michel, 1984: 116). Kadınlar aynı yıllarda Milletler

Cemiyeti'nin kuruluş çalışmalarına da aktif olarak katılmışlardır. Feminist kadınların çabaları sonucu Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne "eşit işe eşit ücret" ilkesi konulmuştur. Fransız feminist Avril de Saint-Croix, dünyanın bütün kadın hükümet-dışı uluslararası örgütleri (NGO'ları) adına Milletler Cemiyeti'nde temsilcilik yapmıştır (Michel, 1984: 116). Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra pek çok Batı ülkesinde seçme ve seçilme hakkı elde eden kadınlar, 20. yüzyıl boyunca kültürel ve felsefi görüşler oluşturarak uluslararası politikanın önemli bir baskı grubu ve aktörü olmuşlardır. Çünkü anneliğin mistik boyutu ve kadınlığın safiyeti gibi, kadınların "üstün özellikleri"ne vurgu yapan cinsel romantisizm (sexualromanticism), yerini kadınların erkeklerden farklı olmadığı; dolayısıyla da kadınların ezilmesinin hiçbir rasyonel tarafının bulunmadığını savunan cinsel rasyonalizm (sexualrationalism) akımına bırakmıştır (Jaggar, 1988: 5). Modern feminizm, kadın erkek ilişkilerinde yalnızca erkeğin yaptıklarının kadınlar tarafından değil, aynı zamanda kadınların yaptıklarının da erkekler tarafından yapılabilmesi anlamına gelen "karşılıklılık ilkesi"nin geçerli kılınmasını talep etmektedir (Delmar, 1984: 153). Bu dönüşümden sonra ise akademik feminizm güçlenmeye başlamıştır. 1960'lı yıllardan itibaren, dünyadaki siyasi gelişmelere paralel olarak feminizmde de kavramsal ve teorik bir genişleme dalgasına tanık olunmuş; feminist hareketler daha öncekilerden oldukça farklı bir boyut kazanmıştır. Öncelikle, bütün kadınlar arasında dayanışma ve destek ilişkisi üzerine kurulan kız kardeşlik, birleştirici bir ideoloji olarak öne sürülmüştür (Mitchel ve Oakley, 1984: 11-12). Ayrıca siyahların, Üçüncü Dünya'nın, homoseksüellerin ve baskı altında, mağdur veya mahrum olan diğer kesimlerin özgürlük mücadelelerinin revaçta olduğu yıllarda, feministler de kadın kurtuluş ve özgürlük hareketlerini anlam ve kapsam açısından genişleterek arttırmışlardır (Jaggar, 1988: 5). Ancak, öncekiler gibi bu feminist hareketler de, genellikle "baskı" ve "özgürlük" kavramlarına daha çok vurgu yapan sol hareketlerin bir parçası olarak sunulmuşlardır.

Feministler, ideoloji ve bilim alanında mevcut siyasi ve ekonomik disiplinlerin ve ideolojilerin temel varsayımlarını sorgulamaya başlamışlar (Mitchel ve Oakley, 1984: 21) ve pek çok alanda önemli katkılarda bulunmuşlardır. Tarih, iktisat, sanat, sosyoloji, antropoloji, siyaset, uluslararası politika, edebiyat ve dilbilim dallarında feminist araştırmalar hızla yaygınlaşmıştır (Davidoff, 2002; Cherniavsky, 2000). Bu bilimlerin temel postulatlarının kadınlar aleyhine önyargılarla dolu olduğunu ve feminist bakış açısıyla bilimin özgürleştirileceğini iddia eden feminizm (Tavares, 2000: 104-105), tüm akademik disiplinlerin eleştirel bir yaklaşımla tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini savunmuştur. Kendi yayınevlerini de kuran Batılı akademisyen feministler, Signs, Feminist Studies ve Women's

Studies gibi etkin dergiler yayınlamaya başlamışlardır. Bunun sonucu olarak da, 20. yüzyılın ikinci yarısında ABD'nin hemen her üniversitesinde "Kadın Çalışmaları" bölümü açılmıştır (Friedman, 2001: 504-509; Michel, 1984; 139). ABD'de okullarda okutulan ders kitapları bile feministlerin talepleri doğrultusunda yeniden yazılmıştır. Kadın hareketlerinin ve feminizmin gelişiminin kısaca gözden geçirildiği bu genel girişten sonra, öncelikle feminist yaklaşımların uluslararası ilişkiler disiplinine genel anlamda nasıl yaklaştıkları ele alınacaktır. İkinci olarak, farklı feminist anlayışların uluslararası ilişkiler disiplini ve temel kavramları konusundaki görüşleri incelenecektir.

Feminizmin siyaset bilimine ve uluslararası ilişkilere tekdüze bir bakışı yoktur. Farklı yorumlarla farklı gelenekler oluşturan günümüzdeki feministler, kadının ezilmesine ve sömürülmesine karşı çıkmada hemfikirdirler; ancak bu baskının ne olduğu ve buna karşı nasıl mücadele edileceği konusunda birbirlerinden ayrılmaktadırlar (Jaggar, 1988: 353). Farklı akademik geleneklerden esinlenen feministler, vurguladıkları alanlar ve yoğunlaştıkları konular itibariyle feminizm konusunda farklı sınıflandırmalar yapmaktadırlar. Kimileri piyasa taraftarları ile piyasa karşıtları şeklinde genel bir ayrımdan söz ederken, kimileri daha farklı tasnifler yapmaktadırlar. Örneğin, temel feminist yaklaşımları şu şekilde sıralanmaktadır: "Evdeki geleneksel" rolünde kalan kadınların çıkarlarını korumakla ilgilenen muhafazakar feministler; önlerindeki siyasi veya yasal engelleri kaldırmak suretiyle, kadınların ev dışı dünyada erkeklerle eşit bir rol almaları için onlara fırsatlar sunmayı amaçlayan liberal feministler; bunu, ev içi ve aile sorumluluklarını devlete devretmek suretiyle yapmak isteyen sosyalist feministler; tümüyle bağımsız bir kadın hayat tarzı geliştirmekle meşgul olan bölücü feministler, çoğunlukla da lezbiyen bölücüler". (Almond, 2000: s. 86-87)) bu grupların dışında ayrıca postmodern feministlerin de olduğunu dile getirmekte ve bu akımın sosyalist ve radikal feministlerin görüşlerini bir araya getirdiğini ve yeniden canlandırdığını ileri sürmektedir (Fellmeth, 2000: s.664) ise yedi çeşit feminizm saymaktadır: Liberal, radikal, sosyalist, marksist, varoluşçu, psiko-analitik, ve postmodern. Bütün bu feminist akımların bazı ortak temel varsayımları söz konusudur.

Var olmanın bir sonucu olarak, çok eski zamanlardan bu yana ve günümüz dahil, toplumlarının ev dışı hayatına katılmak bakımından erkeklerden daha az fırsatlara sahip olan kadınlar, daha az itibar, mevki, güç ve erkeklerden bağımsızlık elde etmişlerdir ve bu durum halen de devam etmektedir(Ataman, 2009: s.5-7). Kadınların genel olarak, bu tür fırsatlara sahip olmayı erkeklerden daha az hak etmeleri söz konusu olmadığından, onların bunu elde

etmelerinin önünde hala duran bütün engellerin ahlaki hiçbir gerekçesi yoktur ve bunlar kaldırılmalıdır… Tarihsel olarak kadınlara fırsat eşitliği tanınmamasının başlıca hangi yöntemle gerçekleştiği konusunda fikir birliği vardır. Şu anda kadınların, erkeklerle aynı medeni ve siyasi hakları kazanmış oldukları halde, yine de kendi toplumlarındaki ev dışı hayata katılmak açısından erkeklerden daha az fırsata sahip olmalarının hala söz konusu olduğu üzerinde de görüş birliği vardır(Ataman, a.g.e, s.20-22). Kadınların dışlanmalarına neden olan şeyin tam olarak meşru olmadığı durumlarda, cinsiyetleri sebebiyle kendileri aleyhine ayrımcılık yapılmaya erkeklerden daha müsait olmalarının, bugün hala erkeklerden daha az fırsat elde etmelerindeki başlıca amildir". Yukarıda özetlenen görüşler, farklı kavramlarla da olsa bütün feminist hareketlerin ve akımların olmazsa olmaz prensipleri olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu noktalardan sonra aralarında görüş farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Kadınlar konusunda evrensel taleplerde bulunmanın yanı sıra, kimi zaman sadece belli bir grup kadının sorunları ele alınmaktadır. Bazı feministler, evrensel değerler üzerinde yoğunlaşırken, diğer bazıları kadınlar arasındaki farklılıklar üzerinde durmaktadırlar. Örneğin, kadınların kurtuluşu için daha çok Batıda tasarlanan projelerin yanında, Batı dışı dünyadaki feminist hareketlerin alternatifler geliştirebileceği gerçeği de dikkate alınmaktadır (Rudy, 2000: s. 1051-1053). Bu feminist yaklaşımlara göre, Batıda çıkan feminist hareketler çoğunlukla beyaz batılı kadının endişelerini dile getirmektedir. Buna karşın, bazı feministler daha çok gelişmemiş dünyanın kadınlarının sorunlarını dile getirmektedirler. Bu farklı vurgular da iki farklı feminist tanımlamayı beraberinde getirmiştir: "Batı feminizmi" ve "Üçüncü Dünya Feminizmi" (Barlow, 1998: s. 127).

1.3.1 Göç ve Güvenlik Kavramına Yönelik Feminist Eleştiriler

Uluslararası güvenlik, savaş ve barış kavramları daha çok realist ve neo-realist teorinin dar tanımlaması çerçevesinde ele alınmaktaydı. Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra, uluslararası güvenlik kavramına yeni boyutlar ilave edilip edilmemesi tartışması başlamıştır. Dar realist tanım karşısında yapılan yeni ve genişletici tanımların yanı sıra ekonomik, çevresel ve toplumsal alanlar ile eğitim, fakirlik, geri kalmışlık ve insan hakları ihlalleri gibi konular da dikkate alınmaya başlanmıştır. Feminist yaklaşımların konuya eğilmeleri ve kendi bakış açılarını ortaya koymaları bu dönemde gerçekleşmiştir (Blanchard, 2003: s. 1291-1292). Ancak, bugün bile gerek akademik gerekse siyasi ortamlarda uluslararası güvenlik konularıyla uğraşan kadın sayısı oldukça azdır (Ravich ve Tahir-Kheli, 2000: s. 43). Farklı ideolojik ve epistemolojik kaynaklardan ilham alan feminist yaklaşımlar, uluslararası ilişkilerin realist anlayışın savunduğu bu çatışmacı ve "ataerkil" sisteme karşı çıkmakta ve

savaş, güç, güvenlik ve barış gibi temel kavramların yeniden tanımlanarak (Tickner, 1991: s. 47; Goldstein, 1999: s. 121), Makyavelli tarafından ortadan kaldırılan siyaset ile ahlak arasındaki bağın tekrar kurulmasını (Blanchard, 2003: s. 1293) talep etmektedirler. Çünkü feministlere göre, seçkinci, beyaz ve erkeklerin hakim olduğu bir teori olan realizm, kadınları uluslararası ilişkiler disiplininde "yüksek politika (highpolitics)" konusu olarak görmemektedir ve kadınlar sistematik olarak bu akademik alandan dışlanmaktadırlar. Bu alanda yazılmış klasik eserlerden birinin başlığı aslında bu dışlanmışlığı ortaya çıkarmaktadır. Feminist güvenlik yaklaşımı, realist anlayışın reddi, soyut stratejik söylemin sorgulanması, kadınların günlük yaşamları ile güvenlik arasında güçlü bir bağın mevcudiyetinin bilinmesi, hakim devlet anlayışının eleştirisi ve normatif olan ve dönüşüme uğrayan şiddetin yapısal olduğunun kabulü üzerine kurulmuştur (Blanchard, 2003: s. 1298). Betty Reardon"a göre savaş, ataerkillik, militarizm, cinsiyetçilik, barış ve dünya düzeni feminizm ile yakından ilgili ve bağlantılı kavramlardır. Ona göre, otoriteryan ilkeler üzerinde inşa edilmiş olan ve insanlar arasında eşitsiz değerler olduğunu savunan savaş sistemi, gelişmiş dünya elitlerinin sıradan insanlara ve gelişmemiş devletlere yönelik uyguladığı yarışmacı ve çatışmacı bir sosyal düzeni ifade eder (Peterson ve Runyan, 1991: s. 82). Ordunun kadınlara, onların sadece "kadınlık" görevlerini yapmaları konusunda ihtiyacı vardır; ordu, kadınların askeri kurumlara alınmasını tasvip etmez, çünkü askeri güç "erkek gücü" olarak kabul edilmektedir (Tunnicliffe, 1994: s. 275-276).

Hakim güvenlik anlayışının felsefi, akademik ve siyasi temellerini sorgulayan feministler, disiplinin en merkezi kavramlarından biri olan güç kavramını erkek-merkezli olarak kabul etmekte ve bu kavramı cinsiyet eksenli olarak yeniden tanımlamak gerektiğini ileri sürmektedirler. Bu da kadınların siyasal otorite kurumlarında ve askeri kurumların karar verme mercilerinde yeterince temsil edilmesi ile mümkündür. Ayrıca, dünya politikasında ve toplumsal ilişkilerde uygulandığı biçimiyle zorlayıcı güç kavramının yeniden anlamlandırılması gerekmektedir. Bir kere, bu tanımın doğal (çünkü inşa edilmiştir) ve dolayısıyla meşru olduğu varsayımı reddedilmelidir (Peterson ve Runyan, s. 1994). Uluslararası ilişkiler disiplininde genel kabul gören güvenlik kavramı da erkek merkezli olarak tanımlanmıştır, çünkü kavram daha çok "doğrudan şiddeti" ön plana çıkaran askeri terimlerle açıklanmaktadır. Geleneksel uluslararası güvenlik anlayışı, egemen ve kendi çıkarları için hareket eden ulus-devletlerin oluşturduğu bir sistemdeki savaş ve barış, özellikle de askeri strateji konularında ele alınan bir kavramdır (Blanchard, 2003: s. 1289). Bu tanımlama daha çok, devlet sınırları dışında kalan dış dünyanın güvensiz ve tehlikeli olduğu

anlayışına dayanmaktadır. Bu çerçevede Tickner gibi feminist teorisyenler, ulusal hiyerarşi ve uluslararası anarşi dikotomisini reddetmektedirler. Onlara göre aile, ulusal ve uluslararası sistem düzeylerindeki şiddet birbirleriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olduğundan, tek bir düzlemde yapılan açıklamalar uluslararası güvenlik kavramını açıklamada yetersiz kalmaktadır (Blanchard, 2003: s. 1296). Feministler bütüncül güvenlik anlayışını reddetmektedirler. Bu doğrultuda kapsamlı uluslararası feminist güvenlik yaklaşımları geliştirmiş ve önemli noktalarda uluslararası güvenlik kavramına katkılarda bulunmuşlardır. Özellikle kadınların, çocukların ve marjinal grupların hayatlarını etkileyen yapısal şiddet, dünya nüfusunun büyük bir kesimini tehdit etmektedir. Baskıcı sosyo-kültürel ortamlarda, siyasi ve iktisadi durumlarda ortaya çıkan ve açlık, hastalık ve işsizlik gibi bazı belli grupların konumlarını ve durumlarını olumsuz etkileyen yapısal ve dolaylı şiddeti dikkate almışlardır. Blanchard, bu katkıların söz konusu olduğu dört konunun özellikle sorgulanması gerektiğini vurgulamaktadır. Öncelikle feministler, kadınların uluslararası güvenlik politikalarının yürütülmesinde söz sahibi olmamalarını ve karar verme mercilerinde yer almamalarını sorgulamalıdırlar. Sorgulanması gereken ikinci konu, savaş ve barış zamanlarında kadınların devlet tarafından yeterince korunmamasıdır. Üçüncü olarak, kadınların barış kavramıyla özdeşleştirilmesi kadar, savaşa katılmaları ve savaşı desteklemelerine de vurgu yapılması gerekmektedir. Dördüncüsü ise, son zamanlarda ileri sürülen "feministlerin sadece kadın konusunu dile getirdikleri" varsayımını sorgulamaya başlamalarıdır (Blanchard, 2003: s. 1290).

Günümüz feministleri, bu dört unsuru da içinde barındıracak şekilde, kadınların hem güvenlik konularının karar mercilerine ve uluslararası örgütlere alınmasını, hem de savaş ve barış kapsamının ve söyleminin değiştirilmesini talep etmektedirler (Rabrenovic ve Roskos, 2001: s. 43). Kadınların erkeklerden "farklı" olduğunu savunan feminist anlayışlar, kadınların biliş tarzlarının, deneyimlerinin, değerlerinin, duyarlılıklarının ve vicdanlarının insan yaşamı için daha üstün ve gerekli olduğunu ve dolayısıyla erkeklerin neden olduğu savaşların engellenebileceğini iddia etmektedirler (Goldstein, 1999: s. 121). Çünkü kadınlar şiddet içermeyen araçlar, teknikler ve stratejiler kullanırlar. Resmi kaynaklara ve devlet imkanlarına ulaşma imkanları daha kısıtlı olduğundan kaynak ve imkan bulmaya çalışırlar ve gerekli bilgi, beceri ve desteği toplumsal ve arkadaşlık bağlarıyla elde ederler. Ayrıca kadınlar, daha kapsayıcı ve esnek yapılara sahip alt düzeylerdeki örgütlerde çalışmalarından dolayı işbirliğini, uzlaşmayı ve taviz vermeyi öğrenirler. Onların bu özelliği, kadınların savaşan taraflar arasında diyalog kurma ve barış yapıcı örgütlerde etkin olma imkanlarını

arttırmaktadır (Rabrenovic ve Roskos, 2001: s. 46). Bu görüşe dayanan feminist duruş epistemolojisi, feminizmin savaş sistemini eleştirmesinin merkezinde yer almaktadır (Peterson ve Runyan, 1991: s. 81).

Burguieres, feministlerin uluslararası güvenlik, savaş ve barış konularında üç farklı yaklaşım geliştirebileceğini ifade etmektedir. Birincisi, feminist yaklaşımların çoğu kadın doğasının ve değerlerinin uluslararası barışı sağlama ihtimalinin daha fazla olduğunu ileri sürmektedirler. Günümüzdeki "erkekçi" ve yıkıcı dünya sisteminin yerine, "kadınsı ve anaya özgü değerlerin" hakim olduğu bir dünyanın kurulmasının barışa katkıda bulunacağını savunmaktadırlar. İkinci yaklaşım, cinsiyet ayırımını reddetmektedir. Buna göre, kadınlara savaş ve barış konularında eşit bir statü hakkının verilmesi gerekir. Geleneksel güvenlik anlayışını ortadan kaldırmak için öncelikle kadınların erkeklerle eşit koşullarda askeri kurumlara ve karar verme mercilerine getirilmesi gerekmektedir. Son olarak, Mary Burguieres gibi bazı feministler militarist güvenlik anlayışına karşı çıkmaktadırlar. Bunlar, savaşın ataerkil ve askeri yapılardan kaynaklandığını ve hem erkeklerin hem de kadınların davranışlarından etkilendiğini iddia etmektedirler (Blanchard, 2003: s. 1299). Örneğin yapılan bir alan araştırmasında, kadınların bazı ortamlarda erkekler kadar "milliyetçi" oldukları ve devletlerinin uluslararası çatışmalarda izlediği politikaları destekledikleri gözlemlenmiştir (Tessler ve Warriner, 1997: s. 280). Kadınlar, Latin Amerika ve Afrika'daki bazı devrimci muhalif hareketlerin askeri gücünün önemli bir bölümünü oluşturmuştur (Handelman 1996: s. 95). Öte yandan, kadın liderler (İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, Hindistan Başbakanı İndra Gandi, İsrail Başbakanı Golda Meir, ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright gibi) de gerektiğinde diğer devletlerle veya gruplarla savaşmaktan geri durmamışlardır (Goldstein, 1999: s. 124-125). Savaşın nedenleri üzerinde duran realistlerin aksine feministler, savaşın büyük bölümünü kadınlar ve çocukların oluşturduğu siviller üzerindeki sonuçları ve etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadırlar (Blanchard, 2003: s. 1300). Savaşlarda, kadınlara ve erkeklere ne olduğuna bakıldığında kadınların kendi cinsiyetlerinin bir özelliği olarak daha çok eziyet çektikleri ve mağdur oldukları görülür (Zalewski, 1995: s. 355). Savaş, erkeklere daha çok "askeri veya paramiliter lider olma, kaçakçılık yapma ve geçici hükümetlerde iş bulma" gibi yeni kariyer imkanları ve yeni fırsatlar sunarken; kadınlar için, "hizmetlerin kesilmesi, zaruri ihtiyaç maddelerin kıtlığı, erkeklerin eve katkılarının azalması, çocuklarının güvensizliği" demektir (Rabrenovic ve Roskos, 2001: s. 48). Kadınlara yönelik tecavüz ve ırza geçme, savaş dönemlerinde rutin bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Haçlı Savaşları ya da İkinci Dünya Savaşı sırasında olduğu gibi kadınların tecavüze uğraması savaş

sırasında sıkça rastlanan bir olaydır. Shaffer, savaş sırasında ve sonrasında Asya'da görev yapan her on Amerikalı askerden birinin Asyalı kadınlardan çocuk sahibi olduğunu belirtmektedir (Shaffer, 1999: s. 164). Özellikle, 1990'lı yıllarda Bosna Hersek'te on binlerce Bosnalı kadının ırzına geçilmesi olayı kadınların savaş sırasında ne kadar mağdur edildiğinin bir başka göstergesidir (Zalewski, 1995: s. 355). Bu nedenlerden dolayı kadınların daha barışsever olmaları beklenmektedir. ABD'li kadınlar, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beliren iki kutuplu dünyaya ve Soğuk Savaşa erkeklerden daha coşkulu bir şekilde karşı koymaya çalışmışlardır. 1947-48 yıllarında Pearl Buck'ın liderliğini yaptığı Doğu ve Batı Birliği (East and West Association), halklar arasındaki etkileşimin arttırılması ve dolayısıyla devletler arasındaki gerginliğin azaltılması için önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır (Shaffer, 1999: s. 154).

Feministler için önemli olan, kadınların da şan, şöhret ve refah gibi bir savaş ödülü veya ganimeti olarak algılanmaması ve herkesin kaderini belirleyen savaş kararlarının alınmasında kadınların da rol oynamasıdır (Tickner, 1991: s. 47). Benzer olayların uluslararası savaş ortamının olmadığı durumlarda da yaşandığı dikkate alındığında, barış ve güvenliğin sadece "savaşın olmaması hali" olmadığı kabul edilmelidir. Sonuç olarak, günümüzün birbirine bağlı ve karşılıklı bağımlı karmaşık dünyasında, ABD'nin uluslararası terörizmle mücadelesinde görüldüğü gibi, güvensizlik kavramının farklı düzeylerde ortaya çıktığı dikkate alındığında; realist kategorik anlayış yerine feministlerin de talep ettiği daha geniş kapsamlı bir güvenlik tanımlamasının yapılmasının gerekli olduğu kabul edilmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AB'NİN SAVUNMA VE GÜVENLİK POLİTİKALARINDA KADINLAR

2.1. GÜVENLİK, GÜVENLİK POLİTİKALARI VE AB'NİN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Güvenlik olgusu en basit şekli ile varlığını, bütünlüğünü devam ettirme ve sürdürme kaygısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olgunun varlığından söz edebilmek adına; Bir veya birkaç dışsal tehdit unsurunun varlığı ya da kültürü tehdit etmesi veya içsel bir tehdit unsurunun veya benzeri tahmin-uygulamaların varlığı gerekli olmaktadır (Dedeoğlu, 2003: s.1).

Güvenlik olgusuna ait özellikler sıralandığında (Gökbaş, 2004: s.1): Davranış olarak, varlığını sürdürme ve devam ettirme olgularını içinde barındırmaktadır. Toplum, ulus, uluslararası kurum, kuruluş ve olaylarda karşılaşılan bir durum olmaktadır. İç ve dış tehdit algısında yeni arayışlar gündeme gelmektedir. Uluslararası güvenlik stratejileri incelendiğinde; barışçıl ve zorlayıcı uluslararası güvenlik stratejileri: barış, güvenlik ve güvensizlik olguları temelinde ortaya çıkan barışçıl ve zorlayıcı uluslararası güvenlik stratejileri, herhangi bir güvenlik kaygısı karşısında diplomatik yöntemleri gündeme getirmektedir. Barış koşullarının istikrarsız olarak takip ettiği durumlarda ise, güven arttırıcı önlemlerin karşılıklı olarak uygulanması ve önleyici diplomasiye başvurulacaktır. Bu noktada kriz yönetimi diplomasisi yarar sağlamakta ve zorlayıcı önlemler almayı engellemektedir. Bunlar başarı sağlamadığı takdirde, savaş ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da barış planları gündeme gelmektedir. Barışa zorlama ve çatışmaları sonlandırmaya teşvik etmek ise ön planda tutulmaktadır. Son olarak ise, problem çözme yöntemleri uygulanmaktadır (İşyar, 2008: s. 11).

Kolektivite temelinde uluslararası güvenlik stratejileri: uluslararası güvenlik olgusunun artan önemi, devletleri bu yük karşısında farklı uygulamalara yöneltmiştir. Kimileri kendi alanlarına çekilmeyi ve bağlantısız kalmayı tercih ederken, kimileri ise kolektif biçimde çözümler üretme yoluna gitmektedir. Bu noktada, kolektivite bağlamında devletlerin bazı ayrıcalıklarını birbirleriyle anlaşmak suretiyle bıraktıklarını kabul etmektedir. Burada uluslararası örgütlenmeler ve ittifak politikaları kaçınılmaz olmaktadır. Örnek verilecek

olunduğunda, hiçbir ülke başka bir ülkeyi tehdit olarak algıladığı zaman güvende sayılmamaktadır. Bu durumda, kapsamlı güvenlik (Lobell, 2006: s. 28); ülkeler arası gelir dağılımı, çevre sorunları, nükleer silahlanma ve diğer unsurlar nedeniyle ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Güvenlik kavramı, etrafta bir tehdidin bulunmaması, kalmaması ve korkulardan uzakta kalma manalarına gelmektedir (Özcan, 2011: s. 447).

Ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik ayrımında, bazı uzmanlar sadece bir yöntemin kullanılacağını düşünürken bazıları ise, iki bu sistemden birinin tercih edilmek zorunda olmadığı görüşündedir. Bazı durumlarda ise, iki sistemin birbirini tamamlayıcı nitelikte olabileceğini savunmaktadırlar (Thatcher, 2006).

İnceleme yapıldığında, ulusal güvenlik amaçlı eylemlerin daha çok tehdit unsuruna maruz kalan devletler tarafından uygulandığı görülmektedir. Diğer taraftan, uluslararası güvenlik anlayışında ise devletler kendilerini güvende hissetmek adına aralarındaki ilişkileri doğrudan ayarlamak durumunda kalmaktadırlar (Lobell, 2007: 76).

Ulusal güvenlik stratejileri bağlamında, devletler bazı uygulamalara ve önlemlere kendi içlerinde gitmektedirler. Örneğin (Nordlinger, 1996: s. 238); kırmızı çizgiler belirginleştirilir, arz kaynaklarında çeşitlilik sağlanır (ekonomik açıdan), toplumsal özgüven arttırılmaya çalışılır, halkı daha düşük yaşam standartlarına alıştırma uygulamalarına geçilir, silahlı kuvvetler güçlendirilir (askeri açıdan) ve diğer tedbirler alınabilmektedir.

Güvenlik olgusunun gereklilik ve önemi, bireysel olarak güvenlikten başlamak üzere ülkelerin ve uluslararası güvenliğe değin uzanmaktadır. Şekil 2.2 aracılığı ile güvenliğin katmanları analiz edilebilmektedir.

Şekil 1: Güvenlik Katmanları

Şekil 1'de de görüldüğü üzere, birey seviyesi, aktör seviyesi ve üst güvenlik seviyesi olmak üzere sınıflandırılan güvenlik katmanlarında yer alan küresel güvenlik bünyesinde; uluslararası güvenlik, bölgesel güvenlik, devlet güvenliği, toplum güvenliği ve alt grupların güvenliği söz konusu olmaktadır. Güvenliğin kişiye ait güvenlikten toplumları, ülkeleri ve hatta uluslararası örgütleri hedef alan tehditleri içeren bir güvenlik anlayışına doğru gittiği görülmektedir(Yılmaz, 2014: s. 12).

Güvenlik olgusunun işlev ve fonksiyonları ise, bireysel, ulusal ve uluslararası olmasına göre değişim göstermektedir. Tarihsel olarak bakıldığında, askeri anlamda uluslararası güvenliğin işlev ve fonksiyonları üzerine eğilen uzmanların sayıca fazla olduğu ve bu olgunun literatüre hakim olduğu görülmektedir (Baylis, 2008: s. 73).

Güvenlik algısının her dönemde farklılık arz ettiği ve zamana, koşullara göre uygulamalarda da değişikliğe gidildiği görülmektedir. Bu nedenle işlev ve fonksiyonlarda da dönemsel farklılıklar gündeme gelmektedir.

Özellikle savaş dönemlerindeki güvenlik algısı ile barış dönemlerindeki güvenlik algısı arasında değişimler yaşanmakta ve güvenliğin işlevleri üzerinde de etki sağlamaktadır.

Güvenlik ve tehdit ilişkisi, tıpkı uluslararası ilişkiler gibi Antik Çağa değin uzanmaktadır. Kısaca incelendiğinde (Dedeoğlu, 2003: s. 1); Güvenlik manasında ortaya çıkan ilk formel kaygı, Hitit, Mısır ve Asur uygarlıklarında görülmektedir. Hititler, M.Ö. 16

yy'da Asurlular ve Mısırlıları tehlike olarak görmüşlerdir. Suriye'deki küçük krallıklarla anlaşmalar yapmak istemişlerdir. Ancak onlar ise Mısır'a karşı ittifak kurma talebini reddetmişlerdir. Sonrasında, Mısır ile Kadeş Savaşı yapılmıştır. Suriye'nin tehdit oluşturmasıyla birlikte de anlaşmaya varılmış ve Kadeş Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma; saldırmazlık, dostluk ve iyi komşuluk esasları üzerine inşa edilmiştir.

Zamanla güvenlik algısı değişim göstermiş ve çözümler de ona bağlı olarak farklılaşmıştır. Devletler kendilerini tehdit altında hissettikleri zaman bazı yöntemler geliştirmişlerdir. Bunlardan biri, tehlikeyi azaltmak ya da önlemek adına alınan yöntemler şeklindedir. Burada gündeme ulusal güvenlik olgusu gelmektedir. İkinci olarak ise, bu tehlikenin tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olmaktadır. Bu noktada ise, uluslararası güvenlik stratejileri oluşturulmaktadır (Buzan, 1991: s. 112).

Global ve bölgesel güvensizliklere karşın, devletler uluslararası stratejiler geliştirerek önleyici cevaplar vermektedir. Bundan dolayı, eski agresif politikalar yerine günümüz koşullarında daha uzlaşmacı politikalara gidilmektedir (Fierke, 2007: s. 16).

Güvenlik algısında ortaya çıkan değişimler, ortaya atılan çözümleri ve bu çözümleri sağlayan araçları da farklılaştırmaktadır. Ulusal güvenlik algısı yerini uluslararası güvenliğe ve uluslararası güvenlik stratejilerine bırakmıştır.

Güvenlikle ilgili bazı stratejiler incelendiğinde; bölgesel ve küresel işbirlikleri neticesinde ittifaklar oluşturma, çok uluslu harekâtlarda yer alma, psikolojik ve sosyolojik unsurları kullanma durumu ve krizlere müdahale amaçlı olarak: siyasal, askeri ve diplomatik önlemler alma durumu, kitle imla silahları edinme, kitle imla silahları elde edenlere karşı çıkma, haber alma ve gözetleme yetenekleri üzerine çalışma, uzayı kullananlara ve kullanma durumu olanlara karşı çıkma, ilkel yöntemlerle karşı koyma ve yoğunluğu yüksek olan savaşlara karşı hazırlıklı olma şeklindedir (Dedeoğlu, 2003: s. 111).

Tablo 2. Uluslararası Güvenlik Bağlamında Çatışma ve Çelişkilerden Kaçınma Yolları

Pasif dış politika: Uluslararası sistemdeki şiddet içeren uygulamalara karışmamak
Tarafsızlık: Savaş ya da çatışma durumlarına dahil olmamak
İzolasyonalizm: Kendi kendine yeterlilik bağlamında, sisteme dahil olmamak
Bağlantısızlık: Diğer tüm aktörlere eşit uzaklık demektir

Kaynak: Dedeoğlu, 2003: 165'ten uyarlanmıştır.

Global ve bölgesel güvensizliklere karşın, devletler uluslararası stratejiler geliştirerek önleyici cevaplar vermektedir. Bundan dolayı, eski agresif politikalar yerine günümüz koşullarında daha uzlaşmacı politikalara gidilmektedir (Fierke, 2007: s. 16).

Yenidünya düzeninde, güç dengesi temelinde ekonomi ve özgürlükler önem arz etmektedir. Liberal ve realist güvenlik sistemleri incelendiğinde, Tablo 2'de öne çıkmaktadır.

Tablo 3: Liberal ve Realist Güvenlik Sistemleri

Teorik Temel		**Realist**	**Liberal**
Uluslararası Sistemin Yapısı		Materyal; Statik, anarşik, self-help	Sosyal, dinamik ve hükümetsiz yönetişim
Güvenlik Konsepti	Temel Prensipler	Güç Toplama	Entegrasyon
	Stratejiler	Askeri Caydırıcılık	Hukukun Üstünlüğü Demokratikleşme Çatışma Çözümü
Kurumsal Özellikler	İşlevsel Kapsam	Askeri Hakimiyet	Çoklu Alanlar
	Üyelik Kriteri	Stratejik İlişki	Demokratik Sistem hakimiyeti
	İç Güç Yapısı	Gücün Dağılımı	Simetrik
	Karar Verme	Hakim Güçlerin İsteğine Bağlı	Demokratik Olarak Meşruiyet
Sistemin Ortam ile İlişkisi		İzole; Tehdit Algılaması	İşbirliğine Açık, cazibe Modeli Olmak

Kaynak: Williams, 2008: s. 42.

Tablo 3'te da görüldüğü üzere, liberal ve realist güvenlik sistemleri sınıflandırılmakta ve özellikleri irdelenmektedir. Yeni güvenlik algılayışı çerçevesinde, uluslararası sistemin yapısındaki farklılıklar, güvenlik konseptindeki farklılıklar, kurumsal özelliklerdeki farklılıklar ve sistem ile ortam ilişkisindeki değişimler, güç kullanma, tarafsızlık, bağlantısızlık ve caydırıcı önlemler gibi seçimler aracılığıyla bazı sonuçlar oluşturmaktadır.

Altı ülkenin (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg) 18 Nisan 1951 yılında imzaladığı Paris Anlaşması ile Avrupa Kömür Çelik Topluluğu olarak temelleri atılan Avrupa Birliği, Avrupa Bütünleşmesinin en önemli adımı sayılmaktadır. 2. Dünya savaşının yıkımlarını hızlıca geride bırakan Avrupa, topraklarında yeni bir savaş görmemek için kıtada bulunan devletleri içerecek bir bütünleşme yoluna giderek üye sayısını günümüze gelene

kadar 28'e yükseltmiştir. 7 Şubat 1992 yılında imzalan Maastricht Anlaşmasıyla Avrupa Birliğini adını alan birlik 1992 sonunda ortak pazar aşamasına gelerek ekonomik ve parasal bütünlüğün temelini oluşturmuştur. 2002 yılından itibaren ekonomik ve parasal birlik hedefiyle üye ülkelerin büyük bölümü ulusal para birimlerini terk ederek Euro kullanımına başlamışlardır(Ülger, 2015: s.11-34).

1992 yılında imzalan Maastricht Anlaşmasıyla Avrupa Birliği adını alan birliğe Türkiye'den ilk başvuru 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET) döneminde gerçekleştirilmiştir. 12 Eylül 1963 yılında Türkiye ile AET'yi Gümrük Birliğine götürerek, tam üyelik müzakereleri için dönüm noktası sayılan Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması) imzalanmıştır. Tam üyelik yolunda hazırlanan Katma Protokol ile Ortaklık Anlaşmasının ticari hükümlerini yerine getirmek amacıyla 1971 yılında Geçici Anlaşma imzalanmış 1972 yılında Türkiye - AET müzakereleri başlamıştır. 1982 yılında dondurulan AB ilişkileri 1986 yılında tekrar canlanmaya başlamış bunun sonucunda Türkiye Roma Anlaşmasının 237. Maddesine dayanarak 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1995 yılında ise Ortaklık Konseyinde Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği sağlanması kararı alınmış 1996 yılında Gümrük Birliği ile tam üyelik sürecine girilmiştir. 17 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği Zirvesinde Avrupa Birliği, Türkiye ile 3 Ekim 2005 tarihinde tan üyelik müzakerelerine başlama kararı almıştır. Günümüzdeki mevcut durum belirtilen tarih itibari ile büyük bir değişiklik göstermemiş, zaman zaman sekteye uğrasa da süreç belirtilen çizgide devam etmiştir.

Avrupa Güvenliği ve Savunması ile ilintili tüm konular Avrupa Birliği'nin Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası kapsamında ele alınarak birliğin dış politikasına yön veren temel ilkeler niteliği taşımaktadır. ODGP'nin amaçları arasında;

- Birliğin ortak değerlerini temel çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak,
- Birliğin ve üye devletlerin güvenliğini tüm yöntemlerle pekiştirmek,
- Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesi ve Helsinki Nihai Senedi Hükümleri ve Paris Şartı amaçları ile uyumlu olarak uluslararası barış ve güvenliği korumak,
- Uluslararası işbirliğini güçlendirmek,
- Demokrasiyi ve hukuk düzenini geliştirmek, pekiştirmek, insan hakları ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek

Yer almaktadır.

Amsterdam Anlaşmasında ODGP ile ilgili değişikliklere yer verildiği görülmektedir. Anlaşmada oy birliği kuralının esnetilerek çekimser oyların karar alımına engel teşkil etmeyeceği kararı yer almaktadır. Lizbon Anlaşmasında ise ODGP Yüksek Temsilcisi ile Dış İlişkiler Komiseri kaldırılarak yerine AB Dış Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi adında tek bir makam oluşturulmuştur. Ortak strateji, ortak eylem ve ortak tutum kavramları içeren ODGP kapsamında 2003 ve 2008 yıllarında başlıca tehditler terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler, örgütlü suçlar, iklim değişikliği, siber güvelik ve enerji güvenliği olarak sıralanmıştır.

Maastrich Anlaşması ile düzenlenen Adalet ve İş Birliği politikalarında göç ve siyasi iltica alanlarında üye devletlerarasındaki iş birliği geliştirilmiş, bu kapsamda mülteci politikası, göç politikası, ceza hukuku, medeni hukuk alanlarına yer verilmiştir. Yine Lizbon Anlaşması ile özgürlük, güvenlik ve adalet alanında iş birliği kapsamına sınır kontrolleri, sığınma ve göçe ilişkin politikalar düzenlenmiştir. 1999 Amsterdam Anlaşmasında iltica ve göç alanlarında ilgili koordinasyonun güçlendirilmesi hedeflenerek iltica göç ve kişilerin serbest dolaşımı Topluluk Politikaları kapsamına alınmıştır(Ülger, a.g.e, s.156).

II. Dünya Savaşına kadar göç veren ülke konumundaki Avrupa Ülkeleri savaştan sonra birlikte hareket etmenin önemini kavrayarak bu yola girmiş buna bağlı olarak refah düzeylerinde hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Buna bağlı olarak Birlik ülkeleri göç veren konumundan göç alan ülkeler konumuna geçerek sanayi ve üretimde iş gücü ihtiyacını karşılamış ve pek çok göçmene ev sahipliği yapmıştır. Yerel göç politikalarının yanı sıra birlik ülkeleri Avrupa Birliği çatısı altında yeni düzenlemelere imza atarak uluslararası düzeyde göçmen politikalarının belirlenmesinde öncü rolü oynamıştır. Göç alma eyleminin gelişmiş sanayine sahip ülkelerde 1945-1979 yılları arasında yaşandığı bilinmektedir. Savaşın izlerini hızlı bir kalkınma ile sağlaya çalışan bu ülkeler insan kaynağı ihtiyacını misafir işçi alarak çözmeyi hedeflemiştir. Avrupa açısından büyük önem taşıyan bu hareket 1973 Petrol Krizi ile sekteye uğramış bu tarihten itibaren toplumsal hayatta misafir işçiler bir yük olarak görülmeye başlamıştır. İşçilerin geri gönderilmesi bu dönemde yoğun şekilde gündeme gelse de 30 yılı aşkındır ülkelerinde yaşayan misafir işçilerin ikamet süreleri boyunca toplumsal yaşama uyum sağlayarak yerel halka karışmaları ve yeni aile yapıları dönüş fikrini zorlaştırmıştır. Mevcut durum göçün kontrol edilebilirliğini sorgulatarak yeni politikalar geliştirilmesine yol açmıştır.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE YAŞAYAN GÖÇMEN KADINLARIN DURUMU

1951 Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi mülteci kavramını, "vatandaşı olduğu ülkede meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı etmek istemeyen ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı" olarak tanımlamıştır(Barkın, 2014: s. 334). Sığınmacı ise ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı etmek istemeyen, bir ülkeye sığınan ve o ülkeden mülteci statüsü talep eden yabancı olarak tanımlanabileceğini ele almıştık.

Avrupa Birliği göç politikalarının dönüm noktası sayılan Körfez Krizi zamanında birlik üyesi ülkelerde ekonomik sorunların sonucu olarak işsizlik ortaya çıkmıştır. Belirtilen dönem sonrası Avrupa göç alma politikasını terk ederek göçü engelleyici önlemler alma politikasına yönelerek günümüze kadar bu çizgide devam etmiştir. Yeni demografik yapının sonucu olarak bu politik manevrasının sonuçları kısa zamanda sonuç vermese de günümüzde göçmen olarak Avrupa ülkelerine gitmek kolay olmamaktadır. 1980 sonrasında Birlik kapsamında sığınmacı sayısında aşırı bir artış söz konusu olsa da mülteci statüsü verilenlerin oranında ciddi bir azalışın söz konusu olduğu görülmektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesinin mülteci tanımındaki mülteci statüsü verilmesi için gerekli koşullar oluşturulurken çeşitli sınıflandırmalar ortaya çıkmıştır. Bunlardan İlki Cenevre Sözleşmesine göre belirlenen mülteci statüsüdür. Bu statüye sahip mülteciler bulundukları ülke vatandaşlarının siyasi haklar dışında kalan haklarına sahiptirler. Diğer sınıflandırma "de facto mülteciler" veya "insani statü" şeklinde ortaya atılmıştır(Barkın, a.g.e, s. 336). Son yıllarda sığınmacı sayısındaki aşırı artış karşısında ülkeler ekonomik, politik ve sosyal gerekçelerle Cenevre Sözleşmesine tabii mülteci kabul etmek istenmeyince, insani sebeplerle bu sığınmacıların kendi ülkelerinde kalmasına izin verilmesi hedeflenmiş fakat mülteci haklarında yer alan ekonomik ve sosyal haklar bu statünün kapsamı dışında tutulmuştur. Yakın tarihte Avrupa'da meydana gelen savaşlar üçüncü bir statünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geçici koruma (Temporaryprotection) kapsamını ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenler için

oluşturan Birlik bu kapsama kısıtlı imkanları dahil etmiş, savaş sonrası bu göçmenlerin ülkelerine geri döneceği beklentisi ile göçmenlere ülkesinde yaşama imkânı tanımıştır.

Dublin Zirvesinde ülkelerin ortak mükerrerliğin önlenmesi ve mülteci statüsünün verilmesinde sınırlayıcı davranılması konusunda ortak kararlar alınmıştır. 14 Aralık 1950 yılında Birleşmiş Milletler Genel Meclisi tarafından kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK)'ne göre 1997 yılı raporuna göre uluslararası kuruluşlar ve devletler, savaşlar, iç çatışmalar ve etnik mücadelelerin sona ermesi ve bölgeler arası ekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılması yönünde gerekli tedbirleri almazlarsa, uluslararası göç ve mülteci akımının artacağı belirtilmektedir. Amsterdam Antlaşması ile işçiler Avrupa'sının, halkların Avrupa'sı haline geldiği ifade edilmektedir. Serbest dolaşım hakkı ile birlik üyesi ülkelerin dışında kalan vatandaşların sahip oldukları hakların kapsamı genişletilmiştir.

Göçmen kadınların göçmen erkeklere oranla entegrasyon sürecini aile ve çocuk bakımı yükümlülükleri gibi cinsiyete dayalı sorumluluklar neticesinde daha uzun sürede tamamladıkları gözlemlenmektedir. Sınırlı bir dil yeterliliği sonucunda eğitim imkanlarından yararlanmada yine kadınların geri planda olduklarını ve göçmen erkeklere ve yerli kadınlara kıyasla daha kötü istihdam sonuçlarına sahip olduklarını söylenebilir. AB dışında doğan kadınların hem işlerinde kalifiye olmaları hem de iş bulma olasılıkları daha düşüktür. Bunun yanında eğitim seviyelerinde en düşük orana sahip grup yine göçmen kadınlardan oluşmaktadır. Entegrasyon politikaları baz alınırsa birlik üyesi ülkelerde yaşayan göçmen kadınların haklarının erkeklere oranla daha kısıtlı olduğu da söylenebilmektedir. OECD raporu mülteci kadınların mülteci erkeklerle karşılaştırıldığında işgücü piyasasında bir yer edinmesinin daha uzun sürdüğünü ve iş gücüne katılan kadınların büyük bölümünün yarı zamanlı çalıştığını belirtmektedir.

2015-2016 zirvesinden önce tüm mültecilerin yaklaşık % 45'ini ve 2015-2017 dönemindeki tüm sığınmacıların yaklaşık üçte birini oluşturan kadınlar dil öğrenimi ve aktif işgücü piyasası önlemleri açısından erkeklerden daha az entegrasyon desteği almaları nedeniyle, sosyal yaşama varıştan sonraki ilk iki-üç yıl içinde erkeklere kıyasla daha düşük seviyede katılabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ KADINLAR VE MEVCUT DURUMA BAKIŞ AÇILARI

3.1. GİRİŞ

Göçün özelliklerine bakıldığında ekonomik göç başta olmak üzere siyasal, sosyal ve bireysel etmenlerin öne çıkmakta olduğuna buna bağlı olarak göç alan bölgenin/ülkenin bazı kanunlar ve uygulamalar geliştirdiğini vurguladık. Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriye vatandaşlarının sosyal yaşama entegrasyonu ekonomik düzeylerinden geçmektedir. Hayati ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan bireylerin toplumsal yaşama uyum konusunda sorun yaşamaması mümkün değildir. Kentlerde altyapı sorunlarının ortaya çıkması, kimlik arayışlarının yanı sıra suç oranlarında artışların gerçekleşmesi, işsizlik, konut yetersizliği, çevre, hava ve gürültü kirliliğinde artışların gözlenmesi göçün muhtemel olumsuz etkileridir. Bunların yanında göçü ülkesel ya da bölgesel değil bireysel anlamada incelersek göç eden kadın ve erkelerin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Yaşamlarını sürdürmek ya da kendileri, aileleri ve çocukları için daha iyi bir yaşam sürmek adına tercih ettikleri bu yolda karşılaştıkları en temel sorunları kuşkusuz ki güvenlik sorunudur. Ülkesini terk etmiş ve/veya terk etmeye zorlanmış kadınların gerek ülkelerindeki göç nedeni ortaya çıkmadan önceki imkanları gerekse kültürel yapıları göz önüne alınırsa çalışma hayatında bulunmaları ekonomik göçün kanıtı mıdır? Feminizmin göç etme veya bir ülkeye yerleşme fikrini benimsemede payı var mıdır? Bu bağlamda kadınları ele aldığımız bu çalışmada, çalışma hayatının olumlu etkilerinden söz etmek mümkün gözükmektedir.

3.2. KONUSU

Çalışma kapsamında çalışma hayatına girmiş Suriyeli kadın mültecilerin yaşamları üzerine çeşitli sorular hazırlanmıştır. Avrupa Birliği göç politikaları hakkında çeşitli sorular sorulmuş, Türkiye'de bulundukları süre kapsamında gözlemleri ve düşünceleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

3.3. AMACI

- Ülkemden savaş sebebiyle göç ettim
- Göç etme nedenlerim arasında can güvenliğimi sağlamak hayati önem arz ediyordu

- Göç etme nedenlerim arasında cinsel şiddet korkum hayati önem arz ediyordu
- Avrupa'ya sığınmak istiyorum
- Avrupa'da daha güvende olacağımı düşünüyorum
- Avrupa'nın sığınmacı politikalarını biliyorum
- Avrupa'nın sığınmacı politikalarını haklı buluyorum
- Ülkemdeki karışıklık bitince ülkeme dönmek istiyorum
- Türkiye'de kalmak istiyorum
- Türkiye'de sağlanan sosyal imkanlar yeterlidir
- Türkiye'de sağlık olanakları yeterlidir
- Sosyal imkanlardan herkes kadar faydalanabiliyorum
- Aile içi ilişkilerimiz göçten sonra değişmedi
- Eşimle ilişkim eskisi gibi
- Kadın olduğum için ayrımcı davranışlara maruz kalmıyorum (maaş, çalışma koşulları vs.)
- Türkiye'de güvende hissediyorum/Sokakta rahatça dolaşabiliyorum
- Herhangi bir saldırı ya da taciz durumunda ulaşmam gereken kurumları biliyorum
- Eğitim olanakları kendim için de çocuklarım için de yeterlidir
- Destek ve hizmetlerin belirlenmesinde kadın ihtiyaçlarının gözetildiğini düşünüyorum (Emzirme odaları vs.)
- Kızımın/Kız kardeşimin resmi nikah ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum
- Kızımın/Kız kardeşimin yasalarla belirlenen yaştan önce evlenmesinde sakınca görmüyorum(18 yaş)
- Belirli ihtiyaçların giderilmesi (maddi) karşılığında yapılan evlilikleri onaylamıyorum.
- Ailemde yer alan bekâr bireylerin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet etmelerini destekliyorum.

Çalışmanın amacı yukarıda yer alan soru kalıpları ile İMES OSB içerisinde yer alan firmalarda çeşitli görevlerde çalışan Suriyeli göçmen kadınların göçe bağlı olarak karşılaştıkları erken yaşta evlilik, kız çocuklarının belirli ihtiyaçların giderilmesi şartı ile dini nikah veya resmi nikah yolu ile evlendirilmesi, göçe bağlı olarak eğitim, sosyal alan, sağlık ve aile ilişkileri açısından durumlarının irdelenmesi hedeflenmiştir. Mevcut durumlarını yansıtması amacıyla sorulan en önemli soruların 1. 2. ve 3. Sorular olduğu düşünülmektedir.

3.4. ÖNEMİ

Sorulara verilen yanıtlar çerçevesinde Suriyeli kadınların göç etme nedenlerini, toplumsal yaşama katılmalarını, mevcut konjonktürün Avrupa ülkelerine konusunda düşüncelerini nasıl etkilediğini ve çalışma hayatının getirilerini yorumlamak mümkün olacaktır. Kadınların toplumsal yaşama uyumları erkek bireylere oranla daha uzun zamanda gerçekleştiği için kadınların durumu üzerinden yorumlamalarda bulunmak ülkemizdeki Suriyeli vatandaşları anlamak konusunda daha güvenilir ve doğru yorumlar yapılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

3.5. YÖNTEMİ

İMES OSB içerisinde yer alan firmaların sahipleri ve yetkili müdürleri ile görüşülerek bünyelerinde çalışan hedef kitle personelleri ile görüşmeler yapılabilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. OSB Bölge Müdürlüğünde bulunduğum pozisyon itibariyle hedef kitleye ulaşım konusunda zorluk yaşanmamıştır. Yaşanılan en büyük sorun dil yetersizliği nedeniyle ortaya çıkmış buna bağlı olarak çeşitli önlemler alınmaya çalışılmıştır. Çevirmen yolu ile gerçekleştirilen görüşmelerde yorumlamalar yapılamadığı için sadece cevaplar alınabilmiş ve bu yöntemle gerçekleştirilen görüşmeler kısa zamanda sonlandırılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşlerde çeşitli notlar alınmış bazı cevapların alınan notlarla çelişkili olduğu gözlenmiştir.

3.6. ANA KÜTLESİ VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın Ana Kütlesini Türkiye'de çalışma hayatına katılmış Suriyeli göçmen kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem olarak coğrafi avantaj, hedef kitleye erişim kolaylığı ve maliyet gibi önemli kırılımlar göz önünde bulundurularak Kocaeli ili içerisinde yer alan Dilovası ilçesine bağlı Çerkeşli OSB Mahallesinde Kurulmuş olan Kocaeli-Gebze VI. (İMES) Makine İhtisas Organize Sanayi Bölgesi içerisinde faaliyet gösteren firmalarda çalışan Suriyeli göçmen kadınlar seçilmiş bunun sonucunda toplam 225 görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.7. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmaya katılan bireylere cinsiyet, yaş aralığı, medeni hali, eğitim seviyesi, çocuk sayısı ve aylık geliri sorulmuştur. Gelir düzeyine bağlı olarak eğitim seviyesi, göçün nedenini daha iyi anlamada ve yorumlayabilmede dayanak sağlaması amacıyla medeni halin sorulması, görüş farklılıkların genellenebilmesi amacıyla da yaş bilgilerinin sorulması uygun bulunmuştur.

3.8. VERİLERİN ANALİZİ

Anket çalışması Suriyeli kadınların göç etme nedenlerini, toplumsal entegrasyonlarının gelecek düşüncelerini nasıl etkilediğini ve çalışma hayatının getirilerini yorumlayabilmeyi hedeflemektedir. Kadınların incelenmesinin amacı ise erkeklere kıyasla çatışmalardan daha yoğun ve daha geniş konularda etkilenmeleri, sadece cinsiyet farklılığı nedeniyle daha olumsuz koşullarda yaşamaya bir nevi mecbur bırakılmaları (yasaların ve bazı düzenlemelerin cinsiyet farklılığına dayandırılmadığı için kadınların olumsuz etkilenmeleri; örneğin: kamplarda kadın erkek tuvaletlerinin karşılıklı yapılması ve kadınların bu ihtiyaçlarını gidermede grup halinde hareket etmek zorunda kalışları ilaveten belirli bir saatten sonra tehlikeli gördükleri için kendilerini kötü hissetmeleri (Gaziantep ilimizde yaptığım bir görüşmede birinci ağızdan ifade edilmiştir.)) ve yine erkeklere kıyasla sosyal yaşamda geri planda tutuldukları için entegrasyonlarının daha uzun zamanda ve daha zor koşullarda gerçekleşmesi olarak ifade edilebilmektedir.

Mevcut durum hakkında fikir edinmek amacıyla İMES Organize Sanayi Bölgesi içerisinde aktif olarak faaliyet gösteren 195 firmada çalışan 225 kadına aşağıda yer alan sorular sorulmuştur. Çalışmanın İMES OSB'de yürütülmesinin amacını hedef kitleye ulaşılabilirliğin kolaylığı ve çalışan kadınların mevcut duruma bakış açılarının ele alınması ve belirli bir sosyal entegrasyonlarının sağlanmış olması olarak açıklayabiliriz.

İMES Organize Sanayi Bölgesi Bölge Müdürlüğünde Teknolojik Dönüşüm ve İş Geliştirme Uzmanı Birim Sorumlusu olarak görev yapmakta bulunduğ. Tüm organizasyon ve OSB geneli çalışmaların kapsamı gereği sorumluluk alanımda bulunması firmalar ile iletişimin kuvvetli olmasını, firma özelliklerine hakim olmamı ve firma sahipleri ile doğrudan çalışmalar yürütebilmemi kolay kılmaktadır. OSB içerisinde yer alan firmaların genelinin KOBİ sınıfına dahil olması çalışma koşulları ve ücretlerde belirli bir standardın oluşmasını ve çalışmaya katılan hedef kitle personellerinin yaşam koşullarının belirli bir seviyenin üzerinde olmasını sağlamaktadır. Firmaların kadın çalışanı tercih etmelerinin pek çok sebebi olsa da daha önce çalışma kapsamı dışında yapılan görüşmelerde öncelikli nedenlerin daha seri, disiplinli ve tutarlı çalışma kültürüne sahip olmaları, özellikle ince işlere kadınların daha yatkın olmaları ve çalışma alanı huzuru açısından firmada bütünlüğün daha kolay sağlanması olarak açıklanmıştır. Bunların yanında kadınların çalışma alanları CNC Makine tezgahları ya da Forklift kullanımı gibi güç gerektiren alanlar değil zımpara, talaşlı imalat, plastik enjeksiyon, kalıp işleme ve bez vb. Alanlarda olduğu gözlemlenmiştir. Metal ve otomotiv

nace koduna sahip firmaların daha çok erkek çalışan tercih ettikleri de OSB'nin özellikleri arasında yer almaktadır.

OSB içerisinde çalışan hedef kitle personellerinin SGK, çalışma izni ve ücret gibi konularının araştırmanın kapsamı dışında tutulduğu ve çalışma nedenleri ve sosyal yaşamlarının bir başka tez konusu olduğu düşünülmektedir. Mevcut durumu algılayış ve Türkiye şartlarında ülkelerinde bulunan krizi yorumlayışlarının ön plana çıkartılması hedeflendiği için kamu sorumlulukları göz ardı edilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılmalarını teşvik etmek amacı ile firma genel müdürleri ve firma sahipleri ile iletişime geçilmiş ve bir anlamda çalışmaya isteksizce de olsa katılmaları zorunlu kılınmıştır.

Çalışmada yer alan sorular genel olarak mevcut durumu yansıtmak amacıyla oluşturulmuş ve buna yönelik olarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Soruların kapsamı her firmada çeviri görevini yürütecek personelin bulunmaması, bazı hedef kitle personellerinin konuşma bilgilerinin gelişmesi bazılarının ise tamamıyla yetersiz kalması nedeniyle farklılık göstermektedir. Çeviri yolu ile yapılan çalışmalarda açıklamaların yetersiz kalması, firma sahiplerinin zamanı kısıtlı tutması ve ankete katılan hedef kitle personelinin isteksizliği nedeniyle çalışmaların çoğu hızlı şekilde sonuçlandırılmış ve soruların cevaplarının altlığı derinlemesine araştırılamamıştır.

Sorulara verilen cevaplar tek tek incelersek;

#	Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Soru	Ülkemden savaş sebebiyle göç ettim	68,4	12	0	4	15,6
2. Soru	Göç etme nedenlerim arasında can güvenliğimi sağlamak hayati önem arz ediyordu	44	5,3	10,2	8,4	32
3. Soru	Göç etme nedenlerim arasında cinsel şiddet korkum hayati önem arz ediyordu	8,9	4	13,8	14,2	59,1
4. Soru	Avrupa'ya sığınmak istiyorum	37,3	4	23,6	6,2	28,9
5. Soru	Avrupa'da daha güvende olacağımı düşünüyorum	42,2	6,2	20,9	3,1	27,6
6. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını biliyorum	10,2	7,6	24	6,2	52
7. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını haklı buluyorum	4,4	3,6	18,7	9,3	64
8. Soru	Ülkemdeki karışıklık bitince ülkeme dönmek istiyorum	59,6	5,3	16	5,8	13,3
9. Soru	Türkiye'de kalmak istiyorum	28	5,8	15,1	5,3	45,8
10. Soru	Türkiye'de sağlanan sosyal imkanlar yeterlidir	24,9	20	17,3	13,8	24

11. Soru	Türkiye'de sağlık olanakları yeterlidir	42,7	12,4	21,8	4,4	18,7
12. Soru	Sosyal imkanlardan herkes kadar faydalanabiliyorum	24,4	10,2	35,6	14,7	15,1
13. Soru	Aile içi ilişkilerimiz göçten sonra değişmedi	26,2	14,7	24,9	9,3	24,9
14. Soru	Eşimle ilişkim eskisi gibi	32,6	8	29,9	12,5	17
15. Soru	Kadın olduğum için ayrımcı davranışlara maruz kalmıyorum (maaş, çalışma koşulları vs.)	36,4	8,4	9,3	12,9	32,9
16. Soru	Türkiye'de güvende hissediyorum/Sokakta rahatça dolaşabiliyorum	39,6	9,8	13,3	11,6	25,8
17. Soru	Herhangi bir saldırı ya da taciz durumunda ulaşmam gereken kurumları biliyorum	32	26,2	25,3	7,6	8,9
18. Soru	Eğitim olanakları kendim için de çocuklarım için de yeterlidir	28,9	21,8	19,6	16	13,8
19. Soru	Destek ve hizmetlerin belirlenmesinde kadın ihtiyaçlarının gözetildiğini düşünüyorum (Emzirme odaları vs.)	48,4	18,2	12	10,7	10,7
20. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin resmi nikah ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum	50,2	12,4	13,3	9,3	14,7
21. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin yasalarla belirlenen yaştan önce evlenmesinde sakınca görmüyorum(18 yaş)	22,7	5,3	28,4	10,7	32,9
22. Soru	Belirli ihtiyaçların giderilmesi (maddi) karşılığında yapılan evlilikleri onaylamıyorum.	50,7	10,7	20,9	3,1	14,7
23. Soru	Ailemde yer alan bekar bireylerin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet etmelerini destekliyorum	43,6	15,1	11,6	4,4	25,3
		18 yaş ve altı	20-29 yaş arası	30-39 yaş arası	40-49 yaş arası	50 yaş ve üzeri
24. Soru	Yaş	33,3	44	21,3	0,9	0,4
		Bekar	Evli	Boşanmış	Vefat/Ayrı	
25. Soru	Medeni Hal	26,2	58,2	5,3	10,2	
		Eğitimsiz	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
26. Soru	Eğitim Seviyesi	47,6	40,4	12		
		Yok	1	2	3	3'ten fazla
27. Soru	Çocuk Sayısı	41,8	16	28,9	8,9	4,4
		1000' TL'den az	1000-1500 TL Arası	1500-2500 TL Arası	2500-4000 TL Arası	4000 TL ve Üzeri
28. Soru	Aylık Gelir	2,7	30,7	65,3	1,3	

"Ülkemden savaş sebebiyle göç ettim." sorusuna %80 olumlu cevap gelirken %20'nin olumsuz yönde cevap verdikleri görülmektedir. Yapılan görüşmelerde olumsuz yönde cevap veren katılımcıların geliş sebeplerini savaşa bağlamamalarının nedeninin sıcak çatışmaların

yaşandığı bölgelerine uzak olmaları ve bu sebeple ülkelerinde bulunan krizi daha çok ekonomik olarak nitelendirmelerinden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Yine aynı şartlara sahip diğer katılımcıların bu durumun mevcut yapıdan kaynaklandığı ve savaşın etkilerinden korunmak için göçü tercih ettiği bilinmektedir. "Kesinlikle Katılıyorum" şıkkını tercih eden &68,4'lük kısım Türkiye'de bulunmalarının hayati önem arz ettiğini ve ülkelerinde kalmanın özellikle kadınlar açısından ölümcül sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedirler.

"Göç etme nedenlerim arasında can güvenliğimi sağlamak hayati önem arz ediyordu."
Yaklaşık %50'lik bir kısmın bu soruya olumlu yanıt verdiği ve %10'luk bir kısmın kararsız kaldığı görülmektedir. Sıcak bölge çatışmalarının %50'lik bir kısmı göç etmek zorunda bıraktığı bunun yanı sıra savaşın getirmiş olduğu ekonomik yükün göçün sebepleri arasında diğer dilimin tamamını oluşturduğu söylenebilir. Çalışanların büyük bir kısmının çatışmaların bölgelerine gelmeden önce göç ettiği gözlenmiştir.

"Göç etme nedenlerim arasında cinsel şiddet korkum hayati önem arz ediyordu."
Yaklaşık olarak %13'lük bir kısmın onayladığı bu madde aslında farklı şekillerde cevapları olan fakat belli başlı sebeplerden dolayı en kısa sürede cevaplanarak sıradaki soruya geçme çabasının ön plana çıktığı sorudur. Cinsel şiddeti duyduklarında son derece şaşıran kesimin yanında çok ani duygu değişimlerinin yaşandığı ve sorunun mümkün olduğunca üstü kapalı cevaplandığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların bir kısmı bu tür saldırıları duyduklarını fakat hiç şahit olmadıklarını bildirmiştir. Cinsel şiddetin yanı sıra kadınların daha çok bölgelerine gelen yabancılardan(asker vb.) çekindikleri ve bu nedenle evlerinden çıkamadıkları ifade edilmiştir. Kız çocuklarının da göz önünden çekildiği bu uygulama yaşam bölgelerini ıssızlaştırmış ve güvensizleştirmiştir. Cinsel şiddet ifadesinin doğru bulunmadığı fakat kız çocuklarının daha kısa sürede evlendirildiği (daha erken yaş ve geleneklerin tümüyle uygulanamaması), güvenlilik

"Avrupa'ya sığınmak istiyorum" sorusuna %37,3 oranında kesinlikle olumlu yanıt verilirken %4 onaylamış %23,6 kararsız kalmış %6,2 onaylamazken %28,9 oranında kesinlikle onaylanmadığı yanıtı verilmiştir. % 41'lik bir dilimin olumlu görüşte olduğu düşünülürse Avrupa'nın sığınmacı ya da göçmen politikalarını bilmenin belirleyicilik rolünün düşük olduğu söylenebilmektedir. Geçiş şartları ya da reelde orada yaşam koşulları bilinmemekte

buna rağmen Avrupa algısı gelişmişlik seviyeleri göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır.

"Avrupa'da daha güvende olacağımı düşünüyorum"

Sorusunun sorulmasındaki temel amaç güvenlik algısının bilgiye dayanıklılığını sorgulamak, Avrupa algısına yönelik fikir edinmek ve güvenlik anlayışları üzerine yorumlar yapabilmektir. %42,2 ve %6,2 olumlu oran dikkate alındığında bireylerin Avrupa'ya gittikleri takdirde karşılaşacakları sorunlara ve kendilerine tanınacak olan haklara dair bilgileri olmasa da Avrupa ülkelerini güvenli ve yaşanılabilir buldukları ortaya çıkmıştır.

%20,'luk kararsız olan kesimin ise Avrupa hayallerinin olduğu fakat oradaki yaşama ayk uyduramayacaklarını düşündükleri edinilen izlenimler arasındadır. %30'luk dilimin ise savaş nedeniyle göçen kesim olduğu akıllarındaki düşüncenin ülkelerine dönebilmek amaçlı şekillendiği ortaya çıkmıştır.

"Avrupa'nın sığınmacı politikalarını biliyorum"

%10,2 oranından da anlaşılacağı gibi Avrupa Göçmen Politikası bilinmemektedir. Olumlu cevap veren katılımcıların bilgileri öğrenilmeye çalışılmış fakat genel olarak bu soruların cevapları yetersiz kalmıştır. %24 kararsızlığın olduğu bu soruda cevaplar genel olarak çevrelerinden duydukları şekilde oluştuğu için bilgi konusunda tereddütlerin yaşandığı gözlemlenmiştir. %6,2 ve %52 olumsuz cevaplar büyük bir kesimin göç politikalarına karşı bilgisi olmadığını ortaya koymaktadır.

"Avrupa'nın sığınmacı politikalarını haklı buluyorum"

Bu sorudan alınan cevaplar bir önceki sorunun cevapları ile karşılaştırıldığında farklı bir yargı ortaya çıkmaktadır. %70'ten fazla dilimin politikaları bilse de bilmese de onaylamadığı görülmektedir.

"Ülkemdeki karışıklık bitince ülkeme dönmek istiyorum"

%65'lik bir dilimin ise geri dönme niyetinde olduğu, 13,3'ünün ülkelerine dönmeyi düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Geri dönmeyi düşünmeyen kesimin geliş tarihlerinin diğerlerine kıyasla daha erken zamanda olduğu ve bu kesimin savaşın yıkıcı etkisinden çok ekonomik sebeple ülkelerinden ayrılmayı tercih ettikleri ve ekonomik durumlarının yine diğerlerine kıyasla daha iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir.

“Türkiye'de kalmak istiyorum” sorusuna verilen yanıtların yarısı olumsuz niteliktedir. Kalma düşüncesini desteklemeyen dilimin savaşın zaruriyeti nedeniyle ülkelerinden ayrılmayı tercih ettikleri, can güvenliğinin sağlanması amacının öncelikli amaç olduğu gözlemlenmiştir.

“Türkiye'de sağlanan sosyal imkânlar yeterlidir”

Cevap oranlarının birbirine yakınlığı ile dikkat çektiği bu soru cevaplanması en zor sorulardan olmuştur. Sosyal imkanların ne olduğu konusunda fikir sahibi olunmadığı, çalışmaya katılan kadınların iş hayatları dışında kalan kısmın sadece aile bireyleri ile deniz kıyılarında/parklarda yürümek olduğu gözlemlenmiştir. Bunlar dışında kalan yaşantıları aile içerisinde geçmekte yapılan faaliyetler ailede yer alan erkek bireylerin gözetimi dışında gerçekleştirilememektedir. Yaklaşık %45’lik bir dilimin olumlu cevap verdiği soruda yaklaşık %40 olumsuz görüş bulunmaktadır.

“Türkiye'de sağlık olanakları yeterlidir”

Sağlık konusunda %55 oranında memnuniyet söz konusu olmakla birlikte %21 oranında olumsuz yanıt alınmıştır. Olumlu cevap veren kitlenin kurumsal firmalarda çalıştıkları gözlemlenmiş olup firmaların sağlık alanında personellerine yönelik hizmetler aldıkları bilinmektedir. Olumsuz yanıt veren kitlenin KOBİ sınıfına girmeyen işletmelerde çalıştıkları tespit edilmiştir.

“Sosyal imkânlardan herkes kadar faydalanabiliyorum”

Anket sonuçlarının birbirine bu kadar yakın olması göçmelerin çalışma ve ikamet bölgelerinin çok farklı konumlarda olduğu, bir kesimin dışarı açık, bir kesimin normal düzeyde iken bir diğer kısmın çok utangaç ve/veya çekingen olduğu görünmektedir.

“Aile içi ilişkilerimiz göçten sonra değişmedi”

Yer değiştirme fikrinin göç eden bireylerin zihninde oluşması ölüm korkusunun realiteye ulaşmasıyla göç olgusuna dönüşmüştür. Bütün bu travmalar ve göçmenlik burukluğu altında aile ilişkilerinde iniş çıkışlar gözlemlenmiş olup, ileri yaşlarda olan birey ve ailelerde yeniden başlama ve güven ortamı mazide kalan korku ve endişeleri unutturmuştur. Nispeten daha genç olan bireylerde ise bu endişe ve korkular devam etmek olup aile ilişkilerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Zira insan doğasında güvenlik şefkat ve merhametten önce gelmektedir.

“Eşimle ilişkim eskisi gibi”

Bireylerin göçten sonra yaşamış olduğu sorunlar aile ilişkilerine farklı şekillerde yansımaktadır. Aile bireyleri çeşitli rollerde yaşamaya çalışmakta, barınma ihtiyaçlarını karşılama çabaları içerisinde güvenlik olgusunu hissedememektedir. Bu eksiklik aile bireyleri arasında sürtüşmelere, yer yer şiddete sebebiyet vermektedir. Bu soruya verilen yanıtların görüşmelerin yüz yüze yapılması sebebiyle samimi şekilde verilen yanıtlar olmadığı düşünülmektedir. %40’ın üzerinde olumlu yanıt alınmış olmasına rağmen %30’luk kesim kararsız kalmış kalan %30’luk kesim ise soruya olumsuz yanıt vererek eş ilişkilerinde değişimin olduğunu belirtmiştir. Bazı kadınlar çeşitli şiddet içerikli davranışların ailelerinde daha önceden var olduğunu ima ederken bazıları göçten sonra daha az sakin ve huzurlu hayat yürütebildiklerini ifade etmiştir. Yer Yer şiddetin hayatlarında var olduğunu belirten kadınlarda yaş gruplarının küçülmesi ile konuya ilgide artış gözlenmiştir.

“Kadın olduğum için ayrımcı davranışlara maruz kalmıyorum (maaş, çalışma koşulları vs.)”

Cinsiyete dayalı ayrımcı davranışların ülkemizin ezeli sorunları arasında yer aldığı ve bu sorunların çözümlerine yönelik uzun yıllardır süren çalışmaların söz konusu olduğu bilinmektedir. Soruya olumsuz yanıt verilmesinin en önemli sebepleri çalışma koşulları olmuştur. Soyunma odalarının cinsiyetlere göre farklı olduğu, kadın soyunma odalarının erkek soyunma odalarına göre daha az donanıma sahip olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında yemekhanelerde kadınların en köşelere oturmalarının ve bazı firmalarda kadınların yemeğe en son gittiklerinin bilgisi paylaşılmış ve bundan duyulanın rahatsızlık değil memnuniyet olduğu bildirilmiştir.

“Türkiye'de güvende hissediyorum/Sokakta rahatça dolaşabiliyorum”

%50 oranında olumlu yanıtın alındığı bu soru yaklaşık %40 oranında olumsuz yanıt almıştır. Gündüzleri rahatlıkla dolaşabildiğini ifade eden kadınlar akşam saatlerinden itibaren sokakları güvenli bulmamakta ve karanlıkta dışarıya çıkmamaktadırlar. Konakladıkları bölgenin özelliklerine göre de değişkenlik gösteren cevaplar genel itibariyle hareket kabiliyetine dayalı değil basında da sıkça karşılaştığımız yerel halkın Suriyeli göçmenlere yaklaşımlarıdır.

“Herhangi bir saldırı ya da taciz durumunda ulaşmam gereken kurumları biliyorum”

%58 olumlu yanıtın verildiği soruda ülkeye ilk giriş esnasında en çok kolluk kuvvetlerinden çekinildiği ifade edilmiştir. Zamanla kolluk kuvvetlerinin güvenilir duruma geldiği ve

kadınlara ilk olarak herhangi bir olumsuzluk durumunda yapacakları ilk şeyin kolluk kuvvetlerine ulaşmak olduğu öğretilmiştir.

"Eğitim olanakları kendim için de çocuklarım için de yeterlidir"
Eğitim olanaklarının yeterli olduğunu düşünenlerin büyük bir kısmının bunlardan rızaya dayalı faydalanmadığı bildirilmiştir. Kararsız kalan kesimin ise bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. Hedef kitlenin yaklaşık yarısı soruya olumlu yanıt vermiş bir kısmı bu eğitimlerden faydalandığını bildirmiştir.

"Destek ve hizmetlerin belirlenmesinde kadın ihtiyaçlarının gözetildiğini düşünüyorum (Emzirme odaları vs.)"
Büyük bir kesimin parklarda, AVM içlerinde ya da yakınlarında yer alan sosyal alanlardan memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Ülkelerinde bu tarz uygulamaları görmediklerini bildiren kişilerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma ortamlarında kadın mescitlerinin erkek mescitlerine oranla daha küçük ve olumsuz şartlara (havalandırma yetersizliği, halı ve abdesthane düzensizliği) sahip olduğu bildirilmiştir.

"Kızımın/Kız kardeşimin resmi nikah ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum" sorusuna büyük çoğunluk olumlu yönde yanıt vermiştir (%50,2 - %12,4). Kültürel ve dini değerlerin etkili olduğu ve yapılan sohbetlerde önemli bir kesimin buna dayanarak dini nikaha sıcak baktıkları bilinmektedir. Evli olan hedef kitleye çalışmaya yaklaşımına bağlı olarak anket soruları kapsamı dışında da sorular sorulmuştur. Bunlardan bir tanesi evliliklerinin resmiyeti üzerine olmuş ve satır aralarında Türk Vatandaşları ile evli olanlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

"Kızımın/Kız kardeşimin yasalarla belirlenen yaştan önce evlenmesinde sakınca görmüyorum(18 yaş)"
Kültürel değerlerin ön plana çıkartıldığı bu soruda cevapların birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. %22,7 Kesinlikle Katılırken %5,3 Katılmakta, %28,4 Kararsızlık yönünde cevap verirken %10,7'luk kesim soruya katılmamakta %32,9'luk kesim ise kesinlikle katılmamaktadır. Evlilik yaşının Türkiye kanunlarının çok altında kaldığı yapılan görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Evlilik yaşları sorulduğunda konu hakkında konuşmaya uyumlu

kişilerin verdiği cevapların büyük bir kısmının 18 yaşından önce olduğu, yapılan evliliklerin aile büyüğü faktörüne dayalı gerçekleştirildiği öğrenilmiştir. Yine bu sohbetlerde eşler arasındaki yaş farkının fazlalığı da dikkat çeken bir diğer husustur.

"Belirli ihtiyaçların giderilmesi (maddi) karşılığında yapılan evlilikleri onaylamıyorum." Görüşülen hedef kitle arasında bu yolla evlenen kişilerin olduğu bilinmekte ise de bu bilgi doğrudan kendilerinden gelmemiştir. Kararsızlığın ve olumsuz yönde oy kullanımın bir sebebi bu iken doğrudan hedef kitleden gelen bilgiler arasında çevrelerinde bu tarz evliliklerin yapıldığı bilinmektedir. Hedef kitlenin yaş aralığına bakıldığında neredeyse yarısının (%45) 20-29 yaş aralığında olması evliliklerinin bu yolla yapılmış olma ihtimalini artırmakta buna bağlı olarak da bu evlilikleri onaylamadıkları düşünülmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda bu evliliklerin bir kısmının ihtiyaçları gidermenin yanı sıra ikamet ve çalışma konularında avantaj sağlayıcı olduğu için yapıldığı söylenebilmektedir.

"Ailemde yer alan bekâr bireylerin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet etmelerini destekliyorum" sorusuna verilen yanıtların büyük bir dilimi olumlu yönde olmuştur. Yaklaşık %60 oranına sahip olan olumlu görüşe karşılık %30'a yakın olumsuz görüş gelmiştir. Buradan Türkiye'de ikamet etmenin, Türkiye vatandaşı olmanın cazibeli olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Yaş ve Eğitim Seviyesi Karşılaştırması

Count

		Eğitim Seviyesi			
		Eğitimsiz	İlköğretim	Lise	Total
Yaş	18 Yaş ve Altı	31	34	10	75
	20-29 Yaş Arası	50	34	15	99
	30-39 Yaş Arası	25	22	1	48
	40-40 Yaş Arası	1	1	0	2
	50 Yaş ve Üstü	0	0	1	1
Total		107	91	27	225

Eğitim ve yaş gruplarının belirlendiği çalışmada eğitim seviyesinin yaş gruplarına bağlı olarak değiştiği belirlenmiştir. Suriye'de 1990 yılları sonrasında kız çocuklarının eğitimi konusunda ciddi bir artış olmuştur. Çalışan kadınların büyük çoğunluğunu genç yaş grubu oluşturmaktadır. Çalışma hayatına katılımlarının iş imkanlarının fazlalığı sayesinde olduğu, bölgede ciddi bir eleman ihtiyacı bulunduğu ifade edilmiştir.(İMES Organize Sanayi Bölgesi en çok eleman açığının yaşandığı OSB'dir. Yetişmiş eleman azlığı sebebiyle İsviçre merkezli Mükemmeliyet Merkezi projesi ilk kez bölgemizde denenecek olup Merkezin bölgenin işgücü ihtiyacını karşılaması hedeflenmektedir. Yaklaşık 20 milyon bütçeli proje sorumluluk alanımda bulunmakta olup tüm süreçleri yetki alanım dahilinde bulunmaktadır.)

Türkiye'de Kalma İsteği ve Aile Bireylerinin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet Etmesi İsteği Karşılaştırması

Count

		Evlilik Yolu İle İkamet İsteği					
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Total
Türkiye'de Kalma İsteği	Kesinlikle Katılıyorum	32	9	6	3	13	63
	Katılıyorum	4	3	0	0	6	13
	Kararsızım	13	3	6	3	9	34
	Katılmıyorum	4	2	1	1	4	12
	Kesinlikle Katılmıyorum	45	17	13	3	25	103
Total		98	34	26	10	57	225

Türkiye'de kalmak istemeyen kitlenin çoğu evlilik yolu ile ikamet alımını desteklemektedir. Türkiye'de kalmak isteyen kitle yine aynı oranlarda evlilik yolu ile ikamet alımını desteklemektedir.

Eğitim Seviyesi ve Gelir Karşılaştırması

Count

		Gelir Düzeyi				
		1000 TL'den az	1000-1500 TL Arası	1500-2500 TL Arası	2500-4000 TL Arası	Total
Eğitim Seviyesi	Eğitimsiz	5	46	53	3	107
	İlköğretim	1	18	72	0	91
	Lise	0	5	22	0	27

Eğitim Seviyesi ve Gelir Karşılaştırması

Count

		Gelir Düzeyi				
		1000 TL'den az	1000-1500 TL Arası	1500-2500 TL Arası	2500-4000 TL Arası	Total
Eğitim Seviyesi	Eğitimsiz	5	46	53	3	107
	İlköğretim	1	18	72	0	91
	Lise	0	5	22	0	27
Total		6	69	147	3	225

Grafiğe göre eğitim düzeyi ile gelir arasında herhangi bir bağın yer almadığı söylenebilmektedir. Gelir düzeyinde uygulama alanı içerisinde yer alan firmaların çalışanlarına maaş olarak asgari ücreti baz almalarının etkili olduğu bilinmektedir. Genel olarak bu ücrete tabii çalışan kadınların bir kısmı firma yetkililerince maaş belgelerinin sunulmasına rağmen asgari ücretin altında aldıklarını ifade etmişlerdir. Belli başlı sektörlerde kümelenen kadınlar genelde grup olarak çalışma hayatına katılmakta bunun sonucunda ayni aile ye da yakın aileler birden fazla gelir elde edebilmektedir.

Avrupa'ya Sığınma İsteği ve Sığınma Politikalarını Bilme Karşılaştırması

Count

		Sığınma Politikalarını Bilme					
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Total
Sığınma İsteği	Kesinlikle Katılıyorum	12	5	27	8	32	84
	Katılıyorum	0	2	4	1	2	9
	Kararsızım	10	5	12	1	25	53
	Katılmıyorum	1	3	1	0	9	14
	Kesinlikle Katılmıyorum	0	2	10	4	49	65
Total		23	17	54	14	117	225

Anket sorularının en çarpıcı örneğini tabloda yer alan 2 sorunun karşılaştırılması ile ortaya çıkan sonuç oluşturmaktadır. Avrupa'ya sığınma isteği bulunan kitlenin büyük bir bölümünün orada karşılaşacaklarından habersiz oldukları ortaya çıkmıştır. Avrupa algısının güvenli bölge

statüsünde görülmesinin Türkiye'de yerleşen algı sebebiyle oluştuğu düşünülmektedir. Zira ülkelerinde Avrupa'ya güvenli gözüyle bakılmadığını ifade edenlerin sayısı azımsanamayacak kadar fazladır.

SONUÇ

Dünya devletleri tarafından Suriyeli göçmenlerin durumu, bölge barışı ve güvenliğini tehdit eden en ciddi krizlerden birisi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler (BM) tarafından sadece büyük bir insani ve yerinden edilme krizi olarak da nitelendirilmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde yaşamak isteyenlerin ve kesinlikle istemeyenlerin oranları göz önünde bulundurulursa AB politikaları bilinmese de yaklaşımları ve yaydıkları algı kesinlikle onaylanmayan bir kalıba yerleştirilmiş ve güvenlik algısı yerle bir edilmiştir(.

Suriye savaşının başladığı yıllarda yaşanan göç hareketinin kısa zaman içerisinde son bulabileceğine yönelik tahminler olmuştur. Fakat geçici olarak görülen bu göç hareketinin kalıcılığa doğru evrilmesi göç etme nedenlerinde çeşitliliği de beraberinde getirmiştir. Can güvenliğini sağlamanın yanında yaşam koşullarını iyileştirme faktörü yer almış sonucunda yer değiştirme hareketi hız kazanmıştır. Can güvenliği ve Cinsel şiddet şıklarına verilen yanıtlar neticesinde hedef kitlenin ortalama %20 ila %30 arası bir kesimin ekonomik nedenlerle göç ettiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında Türkiye'de yaşam algısı, kalıcı ikamet durumu, güvende hissetme ve sosyal imkanların yeterliliği sorularına verilen cevaplar ve eşleri ile iletişimlerinin eskisi gibi olması çalışma hayatında bulunmalarının desteklendiğini ortaya çıkarmaktadır. Buradan da çalışma hayatında bulunan kadınların entegrasyon süreçlerinin çalışmayan kesime göre daha hızlı gerçekleştiği ve göç etme nedenlerinin ekonomik temele dayalı olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yine aynı cevaplar doğrultusunda ülkelerine dönmek istemeyen kesim ve evlilik yolu ile ikameti destekleme ve çalışmaya katılan kadınların yaş aralığı oranları Türkiye'de var olan imkanlardan faydalanma ve sosyal yaşama katılım payları ile birleşince daha özgür bir yaşamı benimsedikleri ve bu özgürlükten vazgeçmek istemediklerini düşündürmektedir.

BM tarafından 2015 yılında Suriye'den kaçış ve uluslararası koruma hakkı arayışlarının devam edeceği öngörülmektedir (UNDP, 2015, s. 12). Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısı göçün doğasına uygun bir biçimde her geçen gün yükselmekte, gelenlerinde süreç içerisinde sürekli olarak kalma eğilimleri evrensel kriterlerle uyumlu bir şekilde artmaktadır. Bu da Suriye'de görünür bir gelecekte barışın ve huzurun tesis edilemeyeceğine ve buna bağlı olarak da zorunlu göç hareketinin devam edeceğine ilişkin bir izlenim olarak nitelendirebiliriz. Bugün itibari ile Suriye'de savaş sonlansa bile sosyal yaşamın tesis edilmeden, göç eden mülteciler ülkelerine geri dönmeyeceğini de tahmin edebiliriz. Ayrıca BM'nin dünyanın farklı

coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler de bize mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk, 2015).

Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda çalışma hayatında yer alan Suriyeli kadınların Türkiye'de güven problemi yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu gözlem ile ulusal bazda Suriyeli göçmenler ile Türk toplumuna yönelik bir reform çalışması yapılması ortaya çıkmıştır. Bu durumun yanında Suriyeli kadınlar Türkiye'de kalmayı istemeleri ile ülkemize karşı güven duydukları da tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar, Türkiye'de Suriyelilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymakla birlikte bazı alanlarda ciddi hassasiyetlerin de bulunduğunu göstermektedir.

Bunlardan başlıcaları aşağıda özetlenmiştir.

(i) Temel kamu hizmetlerindeki (sağlık, belediye vb) aksamalar

(ii) Ekonomik kaygılar (iş kaybetme, gelir kaybı, kiraların yükselmesi vb.)

(iii) Güvenlik kaygıları (asayiş, şüphe, tedirginlik, gerginlik vb.)

(iv) Temel haklara ilişkin kaygılar (çalışma izni, oturma izni, vatandaşlık vb.)

Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinin istenen düzeyde gerçekleşmediği aşikârdır. Bu yüzden Suriyeli sığınmacıların toplumsal ve ekonomik etkilerinin, toplumsal ve bireysel tehdit ve fırsat boyutlarıyla iyi analiz edilmesi kabul ve uyum süreci açısından önem arz etmektedir. Toplumsal kabul ve uyumun istenen düzeylerde olması ve sürdürülebilirliği için her iki toplumun birbiriyle uyumunu sağlayabilecek dinamik ve çok boyutlu politikalar uygulanmalıdır. Suriyelilerin devletçe sağlanan sosyal yardımlardan ziyade kalıcı bir yaşam sürdürmeleri için ekonomik bağımsızlık elde etmeleri gerekmektedir. Bu konuda öncelikle dil sorununun halledilerek Suriyeliler, niteliklerine ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun alanlara yönlendirilmelidir. Suriyelilerin temel beklentileri arasında yer alan eğitim imkânının yeterince sunulması ve Suriyeli çocukların tamamının eğitim alabilmesinin sağlanması önem

taşımaktadır. Gerek ulusal gerekse yerel medya organlarında Suriyelilerle ilgili haberlerde kullanılan dil ve üsluba dikkat edilmesi kabul ve uyum sürecinde etkili olacaktır. Göçmenler konusunda uluslararası insan hakları standartlarına ulaşılmalı, yerli halkın da rızasını da alarak hizmetler imkân olarak değil hak olarak sunulmalıdır. Sivil toplum kuruluşları da her iki toplum kesimini içerecek proje ve faaliyetler yürüterek birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesine katkıda bulunmalıdırlar. Ayrıca toplumsal kabul ve uyum süreci eş zamanlı ve birbirini bütünleyen, destekleyen politikalarla yürütülmelidir. Bu politika ve düzenlemeler yapılırken Suriyelilerin de fikirlerinin alınacağı ve karar mekanizmalarına katılımlarının sağlanabileceği platformlar oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki Suriyeli profili, Suriyelilerin beklentileri ile toplumun davranış ve kaygılarının evrensel nitelikte olduğu görülmektedir. Gerek sosyal uyum gerekse toplumsal kabulde evrensel özellikten ayrılan iki unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar toplumun Suriyelilere ilişkin yüksek kabul oranı, Suriyelilerin ise Türkiye'de olmaktan duyduğu memnuniyettir. Bu iki unsurun sürdürülebilir olması Suriyeli göçmen krizinin yabancı düşmanlığına dönüşmemesi ve toplumsal çatışma ortamına neden olmaması açısından önemli görülmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye yerleşmeleri kendiliğinden bir uyum süreci ile başlamış olmakla birlikte hukuksal açıdan ve kamu politikaları yönüyle desteklenmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Çarmıklı, 2015). Nitekim bölgede yapılan saha araştırmalarına ilişkin bulgular toplumsal kabul ile sosyal uyum sürecinin eş zamanlı ve birbirini destekleyici politikalar ile yürütülmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Toplumsal kabulün sürdürülebilir olması, nefret ve düşmanlığa dönüşmemesi için toplumun hassasiyetlerini dikkate alacak, Suriyelilerin uyumunu sağlayacak çözümlerin üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Sosyal uyum ve toplumsal kabul konusunda her iki toplumun beklentilerini dikkate alacak ve toplumsal kaygı yaratmayacak konuların başında eğitim konusunun geldiği görülmektedir. Sosyal uyum konusunda eğitimin birinci öncelikli olarak ele alınması hem Suriyelilerin taleplerinin karşılanması hem de Türk toplumunun yüksek kabul oranı nedeniyle uygulanabilir bir politika olarak görülmektedir. Eğitim başlığında çocuk ve gençlerin eğitiminin yanı sıra Suriyeliler genelinde toplumsal uyumu kolaylaştıracak Türkçe dil eğitimine de önem ve öncelik verilmesi sosyal uyuma katkı sağlayacak önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Yetişkinlerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri ve iş bulabilmeleri için Türkçeyi bilmelerine ihtiyaç vardır. Bireyin kendini etkin bir biçimde ifade edebilmesi için ise öncelikle dil yeterliğini kazanması gerekmektedir. BMMYK Türkiye

temsilcisi ile yapılan söyleşide Batchelor; “Suriyelilere yardım etmek istiyorsanız onlara Türkçe öğretin.

Çalışabilmeleri, eğitim alabilmeleri ve günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için mutlaka dilinizi öğrenmeleri gerekiyor değerlendirmesinde bulunmuştur.” Brookings Enstitüsü Kıdemli Dış Politika Uzmanı ile yapılan bir başka söyleşide ise Ferris; “Mülteciler ya ülkelerine geri dönmeli ya da başka bir üçüncü ülkeye gidebilmelidir. Beş yıl sonra hala Türkiye’de kalıyor ve Türkçe öğrenmemiş olurlarsa, kendilerini toplumun bir parçası gibi hissetmezlerse ev sahibi toplumdaki kızgınlık büyüyebilir, büyük bir etki oluşturabilecek insan hakları sorunları, güvenlik sorunları ve sosyal sorunlar ortaya çıkabilir değerlendirmesinde bulunmuştur.” Sosyal uyum konusunda ikinci öncelikli konunun ise çalışma hayatına katılım yani “istihdam” konusu olduğu görülmektedir. Ancak bu alanın Türk toplumunun kabulü boyutunda ciddi hassasiyetleri bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, Feride (1998). Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler, (Der. O. Çiftçi), 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Ankara: *TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını*, s. 18.

Akkayan, Taylan (1979). Göç ve Değişme, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, No: 2573, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 20.

Audas, Rick ve Mcdonald, Ted (2004). Rural-Urban Migration in the 1990's Canadian Social Trends, p. 17.

Baylis, Swansea, (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı, *Uluslararası İlişkiler,* Cilt 5, Sayı 18.

Bek, Mine Gencel, Binark, Mutlu, (2000). Medyada Kadın, *Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi,*Ankara, s. 4.

Benhabib, Seyla (2006). Ötekilerin Hakları, Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 64.

Bilir Güler, Seyhan (2005). Örgüt Kültürü İçinde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadınların İşyerinde Karşılaştıkları Mesleki Baskılar: Trakya Bölgesi İmalat Sektöründe Kadın Çalışanlar Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 34.

Boyraz, Zeki (2015), "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler". Zeitschrift für die Welt der Türken, 2(2015), 7

Türkiye 2015 Yılı İlerleme Raporu, (2015). Avrupa Komisyonu, https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2015_ilerleme_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 26.01.2019'dan uyarlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Kıbrıs Ofisi, (2018). Mültecileri Korumak, Kıbrıs: UNHCR, s. 4.

Ülger, İrfan Kaya,(2015). *Avrupa Birliği Rehberi*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

Bulut, Y., Akın, S., Karakaya, S., (2016). Mülteci Sorununa Nasıl Bakıldığına İlişkin Bir İnceleme, ICOMEP, s. 3019.

Buzan, Barry, (1991). People StatesandFear: An Agendafor International SecurtyStudiesInthe Post-ColdWarEra, LynneRiennerPublishers, Boulder, 2. Edition, Colorado.

Buzan, Barry ve Hansen, Lene, (2009). TheEvolution of Security Studies, *Cambridge UniversityPress.*

Çomak, Hasret, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (2016). Uluslararası Politikada Suriye Krizi. İstanbul: Beta

Çelik, Özlem, (2008). Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, s. 19-20.

Dedeoğlu, Beril, (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul.

Dinler, Zeynel (2008). Tarım Ekonomisi, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

Doğan, Mesut (2002). Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöverin Etkisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 4, s. 224.

Dökmen Y. Zehra (2004). Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar, Sistem Yayıncılık, Ankara.

Eken, Hurigül, (2006). Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol ile Aile içi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar, *T.C. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* Konya, 15, s. 251.

Fierke, M. Karin, (2007). Critical Apporachesto International Securty", *Polity,* Cambridge, UK., s. 16.

Fitzpatrick, Joan (2000). "Temporary Protection of Refugees: Elements of a Formalized Regime", 94 American Journal of International Law (AJIL), 279, s. 281 ve Çiçekli, a.g.e., s. 118.

Gender, M. Boyd, (1999). Refugee Statusand Permanent Settlement, *Gender Issues*, 17, s. 8.

Giddens, Anthony, Sosyoloji, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000, s. 101.

Göktürk, Atilla, Kaygalak, Sevilay (1999). *Göç ve Kentleşme*, Sosyal Hizmet Sempozyumu, Ankara, s. 111.

Güçlü, Sevinç (2002). Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, Ankara: *Kültür Bakanlığı Yayınları*, Yayın No: 2865, s. 32.

Güler, Ç, Benli D. (1997). *Çevre Sağlığı* (Der. Bertan M, Güler Ç.), Halk Sağlığı, Güneş Kitabevi, Ankara.

Hepşen, Özlem (2010). Tevrat, İncil Ve Kuran-I Kerimde Kadın Bedeni, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Ankara, s. 14.

İŞKUR, (2011). Göçün 50. Yılında Yurtdışındaki Türkler, *Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yerel Süreli Yayını,* s. 6.

İşyar, Ömer Göksel(2008). Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama, *Akademik Bakış,* Cilt 2, Sayı 3, s. 11.

Karoline, Kerber, "*TemporaryProtection in theEuropeanUnion: A Chronology*", Georgetown ImmigrationLawJournal, 14/1, (1999), s. 35-50, s. 38.

Karoline, Kerber, "Temporary Protection in the European Union: A Chronology", Georgetown Immigration Law Journal, 14/1, (1999), s. 35-50, s. 38.

Lobell, Steven, E., (2007). The Second Face of Security: Britain's Smart, AppeasementPolicyTowards Japan and Germany, *International Relations of theAsia-Pasific,* Cilt 7.

Mehmet Özcan, A*vrupa Birliği Sığınma Hukuku-Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, (USAK Yayınları, Ankara: 2005), s. 102.

Nordlinger, Eric. A., (1996). IsolationismReconfigured: AmericanForeignPolicyfor a New Century, Princeton, Paperbacks.

Özcan, Arif Behiç, (2011). Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Konya, 22, s. 447.

Özer, İnan (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi, s. 11.

Öztürk, O. M., (1991). Uluslararası Hukuk ve İç Hukukumuz Bakımından İltica Olayı ve Mülteciler, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 327, s. 150-151.

Öztürk, Mustafa ve Altuntepe, Nihat (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları, Bir Alan Araştırması, Journal of Yaşar University, 3(11).

Özcan, Mehmet(2005), "*Avrupa Birliği Sığınma Hukuku-Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı"*, USAK Yayınları, Ankara: s. 102.

Pazarcıoğlu, M. Vedat (2005). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 14, Sayı 1, s. 121.

Sağlam, Serdar (2006). *Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*, Türkiyat Araştırmaları, Sayı 5, s. 34.

Sallan Gül, Songül (2002). Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Yardımlar, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 23-24, s. 80.

Sapancalı, Faruk (2008). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk*, *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, s. 4.

Fitzpatrick, Joan(2000). "*TemporaryProtection of Refugees: Elements of a FormalizedRegime*", 94 AmericanJournal of International Law (AJIL), 279, s. 281 ve Çiçekli, a.g.e., s. 118.

Savcı, İ (2002). İ*şsizliğin Sosyal Psikolojik Boyutları, İşsizlik Özel Sayısı*, *TES-İŞ Yayını,* s. 48.

Şahin, Yusuf (2010). *Kentleşme Politikası, Trabzon: Murathan Yayınevi*, s. 57.

"The International Protection of Refugees: Complementary Formsof Protection",UNHCR, (April 2001), Geneva, s. 6.

Tekeli, Şirin, (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul, s. 193.

Thatcher, Zikreden Chris, (2006). TyingtheKnot: BilateralGroupProposesGreaterDefenceand Security Integration, *Vanguard: Canada'sPremierDefenceand Security Magazine.*

Türker, Edagül, (2012). *Gaile Dergisi*, 8 Temmuz 2012.

Uluşan, Ayşin, (1993). Mültecilerin hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteciler, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 53.

Ulutaş, Çağla Ünlütürk (2018). Feminist Sosyal Politika Bakım Emek Göç. Notabene Yayınları, İstanbul, s.33-36.

Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınları, s. 114.

Yılmaz, Sait, (2004). *Uzay Güvenliği*, Milenyum Yayınları, İstanbul, s. 114.

Yılmaz, R. Ayhan (2007). Toplumsal Cinsiyet Kavramı: 1960-1990 Yılları Arası Milliyet Gazetesi Reklamlarına Yönelik Bir İçerik Analizi, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,*Konya, s. 144.

Yükseker, Deniz (2006). *Dünyada Yerinden Edilme Olgusuna İlişkin Politika ve Uygulamalara Eleştirel Bir Bakış,* İstanbul: TESEV Yayınları.

Yazar, A., Yusuf Sayın, Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri (2016). " Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği". KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18(31):6

Arıkan, Akkutlu (2015). Göç ve Nedenleri, http://slideplayer.biz.tr/slide/3324382/, 11.01.2019.

Ay, Selen Elif, "Dünyada ve Türkiye'de Mülteciler", https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/Selen_Elif_Ay_Suriyeli_Multecilerin_Durumu.pdf, Erişim: 11.12.2018.

İlerleme Raporları "2016 Yılı İlerleme Raporu" https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2016_ilerleme_raporu.pdf, 23.01.2019

Kadın, TDK Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59298992c1e5f5.94102579, 22.01.2019.

Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/gec-i-ci-koruma-yo-netmeli-g-i.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2019

Geçici Koruma Kanunu https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.09.2019

Gökbaş, Seval, Çok Kutuplu Yeni Uluslararası Sistemde Güvenlik Algısı, 2004, http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf, Erişim: 21.01.2019.

Yıldız Tar, (2018). Mülteciler Sağlık ve Çalışma Hakkından Nasıl Faydalanır?, http://kaosgl.org/sayfa.php?id=23857, Erişim Tarihi: 22.01.2019.

"The International Protection of Refugees: Complementary Forms of Protection",UNHCR, (April 2001), Geneva, s. 6. Erişim Tarihi: 30.02.2019

Türkiye 2015 Yılı İlerleme Raporu, (2015). Avrupa Komisyonu, https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2015_ilerleme_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 26.01.2019.

Türkiye 2016 Yılı İlerleme Raporu, Avrupa Komisyonu, (2016). https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2016_ilerleme_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 23.01.2019.

Türkiye'de Kadın Haklarının Tarihsel Gelişimi, http://www.antalyakadinmuzesi.org/dosyalar/dosyalar/T%C3%BCrkiye'de%20Kadin%20Haklarinin%20Tarihsel%20Geli%C5%9Fimi.pdf, Erişim Tarihi: 30.01.2019.

Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, Avrupa Komisyonu, https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2012_ilerleme_raporu.pdf, 26.11.2018.

Türk Kızılayı, 2017 Yılı Göç İstatistik Raporu, Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf, Erişim: 20.11.2018.

Türk Dil Kurumu http://www.tdk.org, 15.01.2019

Vardar, Nilay, Mülteci, *"Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar"*, https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar, 11.12.2018.

Williams, Paul D., (2008). Security Studies: An Introduction, *Security Studies: An Introduction,* (Ed., Wıllıams, Paul D.), 2nd Edition, Routledge, London-New York, 2008, p. 42.

Yıldız Tar, (2018). Mülteciler Sağlık ve Çalışma Hakkından Nasıl Faydalanır?, http://kaosgl.org/sayfa.php?id=23857, 22.01.2019.

EKLER

Kullanılan Anket Soruları

#	Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Soru	Ülkemden savaş sebebiyle göç ettim					
2. Soru	Göç etme nedenlerim arasında can güvenliğimi sağlamak hayati önem arz ediyordu					
3. Soru	Göç etme nedenlerim arasında cinsel şiddet korkum hayati önem arz ediyordu					
4. Soru	Avrupa'ya sığınmak istiyorum					
5. Soru	Avrupa'da daha güvende olacağımı düşünüyorum					
6. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını biliyorum					
7. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını haklı buluyorum					
8. Soru	Ülkemdeki karışıklık bitince ülkeme dönmek istiyorum					
9. Soru	Türkiye'de kalmak istiyorum					
10. Soru	Türkiye'de sağlanan sosyal imkanlar yeterlidir					
11. Soru	Türkiye'de sağlık olanakları yeterlidir					
12. Soru	Sosyal imkanlardan herkes kadar faydalanabiliyorum					
13. Soru	Aile içi ilişkilerimiz göçten sonra değişmedi					
14. Soru	Eşimle ilişkim eskisi gibi					
15. Soru	Kadın olduğum için ayrımcı davranışlara maruz kalmıyorum (maaş, çalışma koşulları vs.)					
16. Soru	Türkiye'de güvende hissediyorum/Sokakta rahatça dolaşabiliyorum					
17. Soru	Herhangi bir saldırı ya da taciz durumunda ulaşmam gereken kurumları biliyorum					
18. Soru	Eğitim olanakları kendim için de çocuklarım için de yeterlidir					
19. Soru	Destek ve hizmetlerin belirlenmesinde kadın ihtiyaçlarının gözetildiğini düşünüyorum (Emzirme odaları vs.)					
20. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin resmi nikah ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum					
21. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin yasalarla belirlenen yaştan önce evlenmesinde sakınca görmüyorum(18 yaş)					
22. Soru	Belirli ihtiyaçların giderilmesi (maddi) karşılığında yapılan evlilikleri onaylamıyorum.					
23. Soru	Ailemde yer alan bekar bireylerin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet etmelerini					

	destekliyorum					
		18 yaş ve altı	20-29 yaş arası	30-39 yaş arası	40-49 yaş arası	50 yaş ve üzeri
24. Soru	Yaş					
		Bekar	Evli	Boşanmış	Vefat/Ayrı	
25. Soru	Medeni Hal					
		Eğitimsiz	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
26. Soru	Eğitim Seviyesi					
		Yok	1	2	3	3'ten fazla
27. Soru	Çocuk Sayısı					
		1000' TL'den az	1000-1500 TL Arası	1500-2500 TL Arası	2500-4000 TL Arası	4000 TL ve Üzeri
28. Soru	Aylık Gelir					

Anket Soruları Analiz Sonuçları

#	Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Soru	Ülkemden savaş sebebiyle göç ettim	68,4	12	0	4	15,6
2. Soru	Göç etme nedenlerim arasında can güvenliğimi sağlamak hayati önem arz ediyordu	44	5,3	10,2	8,4	32
3. Soru	Göç etme nedenlerim arasında cinsel şiddet korkum hayati önem arz ediyordu	8,9	4	13,8	14,2	59,1
4. Soru	Avrupa'ya sığınmak istiyorum	37,3	4	23,6	6,2	28,9
5. Soru	Avrupa'da daha güvende olacağımı düşünüyorum	42,2	6,2	20,9	3,1	27,6
6. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını biliyorum	10,2	7,6	24	6,2	52
7. Soru	Avrupa'nın sığınmacı politikalarını haklı buluyorum	4,4	3,6	18,7	9,3	64
8. Soru	Ülkemdeki karışıklık bitince ülkeme dönmek istiyorum	59,6	5,3	16	5,8	13,3
9. Soru	Türkiye'de kalmak istiyorum	28	5,8	15,1	5,3	45,8
10. Soru	Türkiye'de sağlanan sosyal imkanlar yeterlidir	24,9	20	17,3	13,8	24
11. Soru	Türkiye'de sağlık olanakları yeterlidir	42,7	12,4	21,8	4,4	18,7
12. Soru	Sosyal imkanlardan herkes kadar faydalanabiliyorum	24,4	10,2	35,6	14,7	15,1
13. Soru	Aile içi ilişkilerimiz göçten sonra değişmedi	26,2	14,7	24,9	9,3	24,9
14. Soru	Eşimle ilişkim eskisi gibi	32,6	8	29,9	12,5	17
15. Soru	Kadın olduğum için ayrımcı davranışlara maruz kalmıyorum (maaş, çalışma koşulları vs.)	36,4	8,4	9,3	12,9	32,9
16. Soru	Türkiye'de güvende hissediyorum/Sokakta rahatça dolaşabiliyorum	39,6	9,8	13,3	11,6	25,8
17. Soru	Herhangi bir saldırı ya da taciz durumunda ulaşmam gereken kurumları biliyorum	32	26,2	25,3	7,6	8,9
18. Soru	Eğitim olanakları kendim için de çocuklarım için de yeterlidir	28,9	21,8	19,6	16	13,8
19. Soru	Destek ve hizmetlerin belirlenmesinde kadın ihtiyaçlarının gözetildiğini düşünüyorum (Emzirme odaları vs.)	48,4	18,2	12	10,7	10,7
20. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin resmi nikah ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum	50,2	12,4	13,3	9,3	14,7
21. Soru	Kızımın/Kız kardeşimin yasalarla belirlenen yaştan önce	22,7	5,3	28,4	10,7	32,9

	evlenmesinde sakınca görmüyorum(18 yaş)					
22. Soru	Belirli ihtiyaçların giderilmesi (maddi) karşılığında yapılan evlilikleri onaylamıyorum.	50,7	10,7	20,9	3,1	14,7
23. Soru	Ailemde yer alan bekar bireylerin evlilik yolu ile Türkiye'de kalıcı ikamet etmelerini destekliyorum	43,6	15,1	11,6	4,4	25,3
		18 yaş ve altı	20-29 yaş arası	30-39 yaş arası	40-49 yaş arası	50 yaş ve üzeri
24. Soru	Yaş	33,3	44	21,3	0,9	0,4
		Bekar	Evli	Boşanmış	Vefat/Ayrı	
25. Soru	Medeni Hal	26,2	58,2	5,3	10,2	
		Eğitimsiz	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
26. Soru	Eğitim Seviyesi	47,6	40,4	12		
		Yok	1	2	3	3'ten fazla
27. Soru	Çocuk Sayısı	41,8	16	28,9	8,9	4,4
		1000' TL'den az	1000-1500 TL Arası	1500-2500 TL Arası	2500-4000 TL Arası	4000 TL ve Üzeri
28. Soru	Aylık Gelir	2,7	30,7	65,3	1,3	

ÖZGEÇMİŞ

EMİNE ÜNSAL

20.01.1993 Yılında Adana'da doğdu. İlk ve Ortaokul eğitimini Pozantı'da, lise eğitimini Senirkent'te tamamladı. Lisans eğitimini Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. 2016-2017 yılında Kocaeli Üniversitesi'nde Proje Koordinatör Yardımcısı olarak çalıştı. Kocaeli Vakfı'ndan 2018 yılında Kocaeli-Gebze VI. (İMES) Makina İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'ne geçiş yaparak Proje İş Geliştirme Biriminde Çalışmaya Başladı. Günümüzde Kocaeli-Gebze VI. (İMES) Makine İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Bölge Müdürlüğü'nde İş Geliştirme Uzmanı olarak Teknolojik Dönüşüm ve İş Geliştirme Birim Sorumluluğunu yapmaktadır. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Programı Kapsamında "Çalışma Hayatında Yer Alan Suriyeli Mülteci Kadınların Mevcut Duruma Bakış Açıları Üzerine İnceleme" adlı Tez Çalışmasını Yürütmektedir.